REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM **Ára: 300 Ft** **2013. ÁPRILIS**

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Hagyományőrző katonai szemle Jászberény főterén *Fotó: Szalay György*

TARTALOM

Egy bepecsételt mintaváltozat a gepida fazekasok műhelyeiből ..... 2-3. oldal
Az oszét asztal hagyományos szokásai – II. rész ..... 4-6. oldal
Kérjük az 1%-ot ..... 6. oldal
A Jászság és a Partium nincs messze egymástól ..... 6-7. oldal
A 140 éves vasútvonal ..... 8-9. oldal
Mesélő tárgyak – Szent Ambrus-kaptár ..... 9. oldal
Ernst Miksa jelentései a ladányi „gabonapiaczról” ..... 10-11. oldal
Olvassa a Jászkunságot! ..... 11. oldal
„Segítő Szentek” útja Kunszentmártonból Jászapátira . 12-13. oldal
Kunsági értékgyarapítók ..... 14-15. oldal
Nagykunsági lapozgató Budapesten ..... 15. oldal
Görgey tábornok az árulás vádját is haza érdekében viselte el ..... 16-17. oldal
Az emlékezés koszorúi ..... 17. oldal
Jászkun Kapitányok Tanácsa Kunszálláson ..... 17. oldal
Negyed százada emlékezünk ..... 18. oldal
Jászok Világtalálkozója ..... 18. oldal
Pásztorok és halászok ..... 19. oldal
Korai Hamza festménnyel gazdagodott a jászberényi Hamza Múzeum ..... 20. oldal
Tárgymustra a Jász Múzeumban ..... 20-21. oldal
„Édes” bemutató Jászalsószentgyörgyön ..... 21. oldal
50 éves az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör ..... 22-23. oldal
Színes hidak a Jászság közepén ..... 24. oldal

Egy bepecsételt mintaváltozat a gepida fazekasok műhelyeiből

(Baghy-homoki leletről kutatástörténeti aspektusból)

A tisztelt olvasó előtt fekvő írás első változata, fogalmazványa éppen tizenhat esztendővel ezelőtt készült egy, az Archaeologiai Értesítőbe szánt dolgozat függeléke gyanánt. Azóta megszaporodtak a témához tartozó adatok, leletek, s szakirodalmi gyűjtőmunkám során mind markánsabban, testesebben rajzolódott ki ennek a jelenségkörnek, az egyébként egyszerű, rudimentális pe-

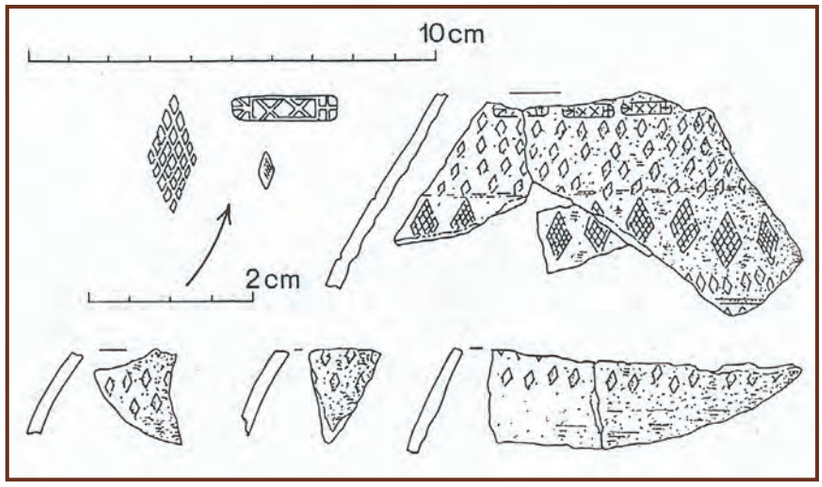

Kengyel-Baghy-homok. Bepecsételt díszítésű bögretöredékek egy telepjelenségből (B objektum, 1990)

csételt-stemplizett (Stempelverzierung) mintaváltozatnak az iparművészetben elfoglalt helye. Apró, sima (azaz általában mindenféle belső tagolás, bordácskák nélküli), rombuszformára faragással alkalmassá tett, modellált csont vagy fa (kis eséllyel agyag vagy fém) fazekas eszköz használatának az utókorra maradt nyomáról/emlékéről van szó. Érdeklődésemet a bihari Kr.u. 5-6. századi településsel való minapi foglalkozás különösen is fölkeltette, az onnan származó, ilyen díszítésű szórványlelet cserép némi problematikája miatt. Következzék tehát a tárgy megbeszélése, mégpedig egy Baghy-homoki nagy munkagödrös sütőkemence leleteinek közzétételével.

Az az edény, mint szórványlelet kerámia, amely tulajdonképpen nevet is adhatna a kis rombikus mintának (mondhatni „gyulai típus"), az 1920-as évek második felében (1927 körül) került elő Gyula Kálvária-dűlő nevű határrészén (Béres József homokbánya), nyilván egy temető valamelyik sírjából. Az 1961-ben publikált edény finom anyagú, korongolt, barnás színű, tipikus tarsoly formájú, 9 cm magas bögre. Az 5x4 mm körüli nagyságú rombuszocskák hat fürtbe rendezetten díszítik a számunkra most „vezérlelet", pompás kis agyagkészítményt. Az 1951–1956 között végzett malomfalvi (Moreşti) föltárások során látott napvilágot, s 1979-ben vált ismertté – valószínűleg a Podei területéről – a második idetartozó kerámia, fragmentum. Csúcsos-ovális mintavariáns, mindenféle egyéb adat (pl. méret) nélkül. Néhány esztendővel később, 1960-ban, a közeli Radnóton (Iernut-Hulpişti) szondázó ásatás keretében két Kr.u. 4-6. századi gödörházra leltek. Az ehhez a korszakhoz kapcsolódó emlékanyagban előfordul egy apró edénytöredék, finomkeramika, melyen egyszerű rombikus pecsételések sorakoznak mozaikszerűen (közlése 1966-ból). Egyéb információk nem állnak rendelkezésünkre, s datálása (nyugati gót vagy gepida kor?) sem egyértelmű, bár néhány további cserép a későbbi keltezést látszik erősíteni.

Az 1960-as évek első feléből származik egy nyilván korongolt finom telepkerámia (?) edénytöredék Donjičko brdo késő antik erődjéből (a Nagy-Morava egyik mellékfolyójánál). A díszítés textil-szerűen rendezett, kisméretű (3-4x2-3 mm), üres rombuszocskákból áll – erről csak ennyi információ van (2012-es publikációból ismerem). 1966 a találás és 2005 a közlés éve, s Biharkeresztesnél a Toldi útfél a lelőhelye annak a két, korongolt, finom, szürkésfekete bögrének, melyek leletmentő ásatáshoz kötődnek. A sírokból napvilágra jutott, 12,5-9,5 cm magas bögrécskék sűrűn benyomkodott üres rombuszai (5-6x3-4 mm) egyik esetben összefüggően, másik esetben csoportokban díszítik a vállrészt. Nem tudható pontosan az 1971-ben publikált szávaszentdemeteri (Sremska Mitrovica, Sirmium) bepecsételt minta előkerülésének éve, helye, körülménye; sír- vagy telepanyag? Mérete – minden valószínűség szerint – 6x3-4 mm. Más gepida edényformák társaságában szerepel. A következő releváns lelet fölbukkanása a bihari (Biharea) telepásatásokhoz fűződik (Grădina CAP avagy SA Baraj lelőhely), s 1979-re datálható; 1994-es közreadásával egy monografikus kötetben. A sajnálatosan diszperzális, objektumhoz nem köthető, szürke cseréptöredéken függő trianguláris formában láthatóak a tárgyunkat képező benyomkodások [képaláírása: ceramică gepidică (?) stampată].

Egy terjedelmesebb lelet- és publikációs blokk jellemzi a Kengyel környéki helyzetet, saját kutatásaim területét. Még 1983-ban vagy 1984-ben bukkantam az első korongolt, szürkés-barnás finomkeramika (nyilván bögre) sima belsejű – 5x3-4 mm-es – rombuszocskákkal pecsételt töredékére a 4. sz. kora népvándorlás kori lelőhelyen (Gyepmester-telep), melyet már 1986-ban közöltem is. Ugyanitt később (B lelőhelyként jelölve), 1992 körül újfent találtam ilyen díszítésű cserepeket (két darabot), amik talán egy edényből, testesebb galambszürke bögréből törtek ki. Az impresszált ovális-szögletes (belül apró bordás?) elemek álló vagy függő (?) háromszögszerű formációt mutatnak – közöletlenek. Ezekkel a szántóföldön gyűjtött leletekkel szemben két eszten-

dővel korábban, 1990-ben, zárt emlékanyagú objektumban, Baghy-homoknál egy szabadtéri sütőkemence munkagödrében bukkantam egy(?) dekoratív keramika hat-hét fragmentumára. Ez alkalmasint írásom Vorlage-szerű momentuma. Finom korongolt, sötétszürkés-feketés áru, igen csinos, tetszetős kompozícióval – a fazekas(műhely) remekelt: a vállon legfölül ritka kitöltésű téglányok sorakoznak, lejjebb egy klasszikus rombikus-hálós mintasort fölül és alul apró rombuszocskák mezeje ill. sora/sorai fognak közre. A minket érdeklő, egykori pecsételő fej faragása/faragványa 5x2 mm volt. A leletek mostanáig közöletlenül maradtak. Végezetül 1995. évi kengyelparti (I) ásatásom folyamán egy földbe-mélyített házból napfényre jutott cserepet kell megemlíteni, a korongolt asztali edényt hajdan (úgy tűnik) trianguláris formációban elrendezett, néhány (hozzávetőleg 2-4) mm nagyságú, mint eddig is, csúcsukra állított rombuszok tették tetszetőssé (vázlatos rajz formájában publikált lelet 1996-ból és 1999-ből). Habár halványan tagolt (miként egy föntebbi lelet), azért mégiscsak ebbe a körbe tartozik. Ilyetén ambivalens megítélése lehet pl. egy régebbi rákóczifalvi és egy újabb gyulafehérvári (Székesegyház, Alba Iulia) edénytöredéknek, melyek mintánk határterületét reprezentálják. Gondosabb utánajárással esetleg további releváns leletek is előhozhatók lennének.

Az 1927-től 2002-ig (ill. azutánig) a kutatás által gyűjtött szimpla rombikus vagy ahhoz közelálló bepecsételt mintavariáns használata, datálása – a különböző kísérőleletek alapján, pl. Biharkeresztes, Kengyel, Szávaszentdemeter stb. – egybeesik az egész díszítésmódéval. Ez a gepida régészeti emlékanyagban kezdeteit tekintve a Kr.u. 6. század 20-as/30-as éveitől számítódik. A magam Baghy-homoki töredékeit (tekintettel kiforrott, különlegesebb mintájára) esetleg merném az erre következő évtizedekre is keltezni. A leletek Nagyvárad és Szolnok körüli gyakorisága talán több mint kutatástörténeti mozzanat, inkább arról lehet szó, hogy az itteni műhelyek határozottan kedvelték ezt a mintát.

Az egyszerű, apró rombikus pecsételt minta elterjedése, lelőhelyei a gepidák lakta területeken

Alább adom a megtárgyalt régészeti leletek publikációs helyeit, sorrendben. Csallány, Dezső: Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken (454-568 u. Z.) Archaeologia Hungarica (series nova) XXXVIII. Budapest, 1961. (Tafel) CXCIV. 4 és 112. old. (Gyula); Horedt, Kurt: Grabungen in einer vor- und frühgeschichtlichen Siedlung in Siebenbürgen. Bukarest, 1979. 138. old. Abb. 68. 9. (Malomfalva); Vlassa, N.: Iernut. (Vlassa, N.-Rusu, M.-Protase, D.-Horedt, K.: Săpăturile arheologice de la Iernut. Acta Musei Napocensis, III. Cluj-Kolozsvár, 1966. 401. old. Fig. 3. 4. és uo. (Radnót); Špehar, Perica: The Danubian limes between Lederata and Aquae during the Migration period. The Pontic-Danubian Realm in the Period of the Great Migration. edited by Vujadin Ivanišević & Michel Kazanski. Paris–Beograd, 2012. 49. old. Fig. 24. A és uo. (Donjičko brdo); Mesterházy, Károly: Biharkeresztes-Toldi útfél (Kom. Hajdú-Bihar). Gepidische Gräberfelder im Theissgebiet II. Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae Vol. 2. Monumenta Gepidica. Budapest, 2005. 233. Taf. 3 2-3 1, 296. Taf. 66 1-2 és 58. old. (Biharkeresztes); Brukner, Olga: Osnovne forme i tehnike rimsko-provincijske keramike u Sirmijumu. Materijali, VIII. Zenica, 1971. 44. old. T. 24 pecsételt minták sorában (Szávaszentdemeter); Dumitraşcu, Sever: Biharea I. Săpăturile arheologice din anii 1973–1980. Biharea I. Oradea, 1994. 339. old. Fig. 98. fölül és 166. old. (Bihar); Cseh János: Adatok Kengyel környékének V-VI. századi települési viszonyaihoz (A gepida telepkutatás történetéhez). Archaeologiai Értesítő, 111. évfolyam 2. szám. Budapest, 1986. 196. old. 8. kép 4 és 202. old. (Kengyel); Cseh János: Gepida telepleletek Kengyel határából (újabb adatok a mikrorégió Kr.u. 5-6. századi kerámiájához). Szolnok, 1997. Kézirat. 9. kép 1-2 és a megfelelő szöveghely (Kengyel); Cseh János: Kengyel-Baghy-homok (A kora népvándorlás kori gepida települések objektumainak és leleteinek leírása. Szolnok, é. n. Kézirat. 55. kép 9, 11-13 és a megfelelő szöveghely (Kengyel); Cseh János: Kora népvándorlás kori régészeti feltárás Kengyel határában 1995-ben. Múzeumi Krónika, III. évfolyam 1. szám. Szolnok, 1996. július. 9. old. 1. kép 3 és 10. old. (Kengyel); Cseh János: Kutatások gepida települések régészeti nyomai után Kengyel területén (1990-1995). A gepidák. Kora középkori germán királyság az Alföldön. Gyula katalógusok 7. Gyula, 1999. 74. 19. kép 2 és uo. (Kengyel). Az utolsónak említett leleteket nem hivatkozom meg. Az érintett archeológiai emlékek zömét ld. Cseh János: Gepida településekről a Kösmő mentén – Nagyvárad környékén Bihar falunál. Szolnok, 2013. Kézirat. 1. kép 1-6 és 2. kép 1-8. és a megfelelő szöveghely.

Cseh Géza régész

Az oszét asztal hagyományos szokásai II. rész

A harmadik tószt után, a tamada népi, demokratikus meggondolásból, és a jelen levők tisztelete miatt átadja a szót a második legidősebbnek. Ennek a helyén rendszerint a vendéglátó nemzetség-család («fyszym») képviselője ül, ezért leggyakrabban a saját tósztjával az ünnepség résztvevőit köszönti fel, megköszöni nekik, hogy a megjelenésükkel megtisztelték ezt a házat és ezt a nemzetséget. Ekkor a ház gazdája vagy a családja idős tagjai nevében egy tiszteletkelyhet ajánl fel az asztalnál megjelent vendégek tiszteletére. Ez a kehely Oszétiában a megkülönböztetett tisztelet és elismerés jele. Elutasítása sértés a felajánló számára. Azt mondani, hogy már tele vagy, és nem szeretnél többet inni – a rossz modor jele. Ugyanakkor nem jelenti, hogy feltétlenül szükséges kiüríteni a csiszolt pohárba töltött vodkát. Először is, a jó háziak nem törekednek arra, hogy eszmélete elvesztéséig leitassák a vendéget, hanem bizonyos fokon előzékenyek, elnézőek vele szemben. Másodszor, a tiszteletkehely felajánlásakor nem a megivott ital alkoholfoka és mennyisége a lényeges, hanem ennek a szép szokásnak a hagyománya, a tisztelet és a hála szavai. Az pedig, aki ezt nem fogadja el, durván megsérti az Agdaut – az oszét élet íratlan törvényeit. Gyengébb italt is szabad inni, vagy kérni, hogy kevesebbet öntsenek. Ha az ember valamilyen nyomós ok miatt nem ihat, vagy egyáltalán nem iszik alkoholt, szabad egyszerűen csak az ajkához emelni a kelyhet, elnézést kérni, és azt mondani, hogy antialkoholista, vagy mondjuk, járművet vezet (ha ez valójában így is van).

Mindazok, akiknek átnyújtották a kelyheket, kezdve attól, aki fentebb ül az asztal mellett, hálás szavakkal megköszönik a megtiszteltetést, a házigazdának boldogságot, sikert és felvirágzást kívánnak, s úgyszintén lehetőséget, hogy gyakrabban nyújthassanak át ilyen kelyheket a saját ünnepségeiken (beleértve, hogy minél több ok lehessen az ünneplésre). Olyan sorrendben isszák ki a kelyheket, mint a tósztok esetében – «stafétaszerűen» hármasával, az asztalfőtől kezdve annak végéig.

A kelyhet felajánló (második rangidős) állva várja meg, amíg a legfiatalabb vendég is nem iszik. S csak ezután ismétli meg röviden a tósztját, adja át a szót a tamadának, amikor a korábban ivó idősebbnek az általa elmondott tószt után újabbra nincs joga. Ez feláll, és megköszöni neki a jó és szép tósztot. Ő szintén köszönetet mond a vendégeknek, s a legjobbakat kívánja nekik, majd iszik. A többi tószt lefelé halad az asztal mellett, mint általában, csak avval a különbséggel, hogy adott esetben a vendégek a házigazda és a résztvevők egészségére isznak.

Köszöntő arakkal és birkafarokkal ***Fotó: Bathó Edit***

Korábban, amikor a férfiak és a nők nem egy asztal mellett ültek, csak egyféle asztali szokásrend létezett. Idővel azonban a fiatalok asztalánál egy demokratikusabb és szabadabb szokás alakult ki. Ez általában két részre osztható: a kötelező hagyományok megtartására és a kötetlenekre. A kötelezők közé általában az asztalfőn ülők 3–5 tósztja és az ünnepi asztalt berekesztő 2–3 tószt tartozik. Ezek között a fiatalok gyakran mondanak rögtönzött tósztokat, ami az asztalfőn ülők szónoki tehetségétől és beállítottságától függ.

Az idősebb és a középnemzedék képviselői között az ünnepi asztalnál pontosan ugyanúgy zajlik minden, mint száz évvel ezelőtt. Az első 3–4 tószt után a tamada egymás után az alábbiakat imádkozza el:

– «Bynaty hicay» (A ház védőszentjének), hogy óvja meg a ház gazdáit és a részt vevők házait minden szerencsétlenségtől.

– «Hory Uacilla», «Foszy Falvara» (Uacilla a termés védőszentje, Falvara pedig a háziállatok védőszentje)

– «Mady Majram» (a nők asztalánál gyakrabban), hogy a nők legyenek egészségesek, szerencsések, és ugyanígy neveljék a gyermekeiket.

Oszétia egyes völgyeiben szintén nem feledkeznek meg Hetadzsy Uasztyrdzsiről, Tutyrtól, Rekomy Dzuarról, Nyhaszy Uasztyrdzsiről, Tarandzseloszról, Szary Dzuarról, Alardyról, Dzyvgoiszy Dzuarról, Mykalgabrytáról és sok más szentről sem megemlékezni, akiket az oszétek istenként tisztelnek. A régi időkben az ünnepek hosszú ideig tartottak, gyakran néhány napig, s az asztalnál sok tószt hangzott el. Azonban az ünnepi asztal sosem változott visszataszító tivornyává, mert aki részegségig itta le magát az egész völgy letörölhetetlen gyalázatát vonta magára. A szégyent pedig még a halálnál is rosszabnak tartották az oszétek.

A tamada tósztot mondhat az öregekről, egészséget és hosszú életet kí-

ványa az élőknek, és örök emlékezetet azoknak, akik már nincsenek közöttük. Az oszét ünnepi asztal mellett gyakran hangzanak el tósztok a résztvevők egészségére és boldogulására, a szomszédok és a falubeliek egészségére és hosszú életére (amennyiben a támogatásuk és segítségnyújtásuk nélkül az oszét életet nehéz elképzelni), a fogadott családok tagjainak felvirágzásáért, a békéért a világban, Oszétia egységéért, jólétéért, felvirágzásáért, az ősi hagyományok szilárd megőrzéséért (agdau). Az ünnepi asztal indítékától függően a tamada megemlítheti mindazokat, akik a haza védelmében áldozták fel az életüket, a gyermekeket, akik Szindzikaue faluban pusztultak el, a 2004-es beszláni tragédia és a Karmadon gleccser áldozatait. A Digor körzetben gyakran szól a tószt a Zadaneszki Nana emlékére, aki Timur hadjárata idején gyermekeket mentett meg. De mindez az ünnepi asztal «kötetlen programjában» a tamada döntése szerint fordul elő.

Egyszóval, az oszét ünnepi asztal mellett eléggé sok tósztot lehet mondani, s ez Oszétia körzetei szerint is változó, attól függően, hogy hol zajlik az ünnepi alkalom. Azonban ebbe a programba néhány kötelező elemet is be kell még ágyazni, mert ezek kihagyhatatlanok.

Valamikor az ünnepség közepén a vendégek közül a rangidős (különösen ha ez esküvőn, a menyasszony kiadásakor vagy családi ünnepségeken történik) kéri az asztal fejét, engedje meg a vendégeknek, hogy köszönetet mondjanak azoknak az asszonyoknak, akik az ételt a konyhában (afszinta) elkészítették, akiknek köszönhető mindaz, ami az asztalnál történt. Az ilyen engedély megadása után, a vendégek elküldenek három embert egy tányéron három megtöltött kehellyel és falatokkal (rendszerint egy darabka főtt hússal). Akkor, ha ez a szokás nem teljesült az ünnepi asztalnál, azután ejtik meg, amikor már mindenki felkelt az asztaltól.

Megérkezvén a konyhába, ahol az «afszinta» (rendszerint néhány szomszédasszony) pirogot sütnek és egyéb ételeket készítenek az ünnepi asztalra, az idősebbek és más vendégek által megbízottak egyike az időseik és a többi vendég nevében pohárköszöntőt mond a tiszteletükre, megköszöni az általuk készített ízletes eledelt, és azt kívánja nekik, hogy a kulináris művészetüket az ünnepnapokon és az esküvőkön továbbra is gyakorolják.

Ezután három fiatal férfi a köszöntő kelyhet átnyújtja a három legidősebb hölgynek. Erre válaszolván, ők is megköszönik a vendégeknek az általuk tanúsított megbecsülést, s azt kívánják nekik, hogy jövőben is tartsák be az erkölcsnek és a tiszteletadásnak a követelményeit (Agdau), tartsák meg népüknek ezeket a szép hagyományait.

A birkafül megvágása ***Fotó: Bathó Edit***

Az asszonyok ritkán isznak a nekik felajánlott kelyhekből, gyakran visszaadják azokat a vendégeknek az alábbi szavak kíséretében: «Nuazen dyuuerdem u» (A tisztelet és a megbecsülés kölcsönös kell legyen). Ha a vendégek oszét sört vagy könnyű bort tartalmazó kelyheket hoznak, akkor a nők is ihatnak. Ebben nincs semmi szégyellnivaló. Ilyenkor az általuk visszaadott kelyhet a felajánlónak ismét meg kell töltenie. Azonban az asszonyok általában megköszönik a vendégeknek, és visszaadják a kelyheket.

A kelyheket visszakapva, a fiatal férfiak egyenként (koruk szerint) ismét röviden megköszönik az «afszintát» és kiisszák azokat. Az üres kelyhekbe rendszerint papírpénzt raknak (általában eléggé nagy összeget) és átadják azzal a kéréssel, hogy vásároljanak a nevükben maguknak valamilyen édességet. Az üres kelyhekkel az asztalhoz visszatérve, a küldöttek tájékoztatják a legidősebbeket a küldetésük teljesítéséről, átadják a köszönet szavait, amelyeket az «afszinta» mondott, és engedélyt kérnek, hogy visszaülhessenek az asztalhoz.

Amíg távol vannak, az asztal mellett minden a maga rendjén folyik. Tósztok hangzanak el, felzendül az ének, tréfálkoznak, különféle történeteket mesélnek. A megfelelő időpontban a tamada kéri a mellette ülőt, hogy vágja le az áldozati állat jobb fülét (emiatt rakják a nyakat a fejtől balra, hogy ne akadályozzon jobbról). Ez nyisszantja a fület, majd kétszer bemetszi, amely így három részre oszlik, de egyben marad.

A tamada a fület a bal kezébe fogja, a kelyhet a jobba, feláll, sajátos búcsúztató szavakkal fordul az asztalnál ülő fiatalok felé (ez az ifjú nemzedéknek szánt tósztként is felfogható). Ezután egy kelyhet ajánl a számukra, majd átadja a levágott fület.

Ennek a kehelynek a jelképes volta régi időkre megy vissza, és az idősebbek élettapasztalatainak és bölcsességének átadását értik alatta az ifjabbak számára, annak a szükségességét, hogy hallgassanak az idősebbekre. Oszétiában gyakran azt kívánják a fiataloknak: «ha hibát követsz el az életedben, kövesd az idősebbek tanácsait», ami alatt azt értik, hogy ebben az esetben a hibát korrigálni lehetséges. Az állat nyakrészét

(folytatás a 6. oldalon)

(folytatás az 5. oldalról)
amiatt helyezik a fej bal oldalára, hogy ne akadályozza a jobb fület a hallásban.

A fiatalok közül valaki fogja az átadott kelyhet, három részre osztja a bevágott fület. Hozzá kapcsolódik még másik két fiatal is, és hármasban, a köszönet és az elismerés szavaival kiiszszák a serleget, majd visszaadják. A tamada gyakran felállva mond tósztot az ifjú nemzedékre. Kéri az Istent és Uasztyrdzsit, tartsa távol a fiatalságtól a szenvedést, a szerencsétlenséget, a rossz barátokat, a sikertelen utakat és az árulókat. Azt kívánja a fiataloknak, legyenek szilárdak a lelkükben, erősek a testükben, bátrak és hősiesek, s ahol csak megfordulnak, büszkén és becsülettel viseljék az oszét nevet. Eközben gyakran megemlítik a fiataloknak, hogy az ősök inkább a halált választották, mint a szégyent.

Azután, amikor a tamada kiissza a kelyhét, a második legidősebbel kezdve, rendszerint «stafétaszerűen» csatlakozik a tószthoz az ünnepi asztal többi résztvevője is. Eközben, ha a tamada állva iszik, tiszteletből a többieknek is fel kell állnia, csatlakozni a tószthoz, és állva kell inniuk.

Gyakorta, közeledve az ünnepi asztal végéhez, a fiatalok kérnek szót a legidősebbektől, és engedélyt kapván szintén három hálakelyhet ajánlanak nekik. Ekkor három fiatalnak három tálcán álló telt kehellyel és jelképes falattal (rendszerint főtthús) kell odamenni a rangidősekhez. Egyikük az asztalnál ülő ifjak nevében köszönetet mond mindazért a gondoskodásért és figyelemért, amelyet a fiatalok iránt tanúsítanak, s kívánja, hogy az idősebbek még sok évig ülhessenek az asztalfőnél, hogy átadhassák a bölcsességüket a fiatalságnak.

A kelyheket átvéve az idősebbek megköszönik a felajánlóknak a figyelmüket és a hagyományok megőrzését, elhangzanak az ilyen alkalommal szokásos jókívánságok és kiisszák az italt. A kelyhet felajánlók egy tányéron átnyújtják nekik a falatkákat. Miután a három legidősebb ivott, ismét megtöltik a kelyheket és visszaadják ezeket az átnyújtó fiataloknak. Ők még egyszer köszönetet mondanak az időseknek, és szintén isznak. Ezután visszatérhetnek a helyükre.

Eljött az ünnepi asztal berekesztésének az ideje. E célból a tamada tanácskozik a második és harmadik öreggel, tósztot mondanak szent Mykalgabyrte (az áldást adó) tiszteletére, hogy ebben és a jelen levők házaiban mindig legyen kenyér és só, «bærkad» bőség. Mindenkinek bőséget kíván, a családtagoknak, a vendégeknek, sőt még az ellenségnek is. Miután ez a tószt mindenkihez eljut az asztal végéig, a tamada tósztot mond Kæsæry Uasztyrdzsi (a Küszöbök Őrzője) tiszteletére. Azt kívánja, mindenekelőtt ennek a háznak, azután a megjelenteknek, hogy a küszöbükön át sose lépjen be szerencsétlenség, s a házaik mindig legyenek vendégekkel tele, akik örömet és boldogságot hozzanak nekik. Ez a tószt is, miképpen a többi is végigmegy az asztalon. Az utóbbi időkben az ünnepi asztal bezárása lerövidítéseként, de csak az idősek engedélyével, a fiatalok ezt a tósztot a bőséget kérőhöz ragasztották. Amikor a bőségért történő ivásra kerül a sor, akkor ezt a két tósztot egyesítik.

Azután az ünnepi asztalnál ülők felállva mondanak tósztot Fandagszkar Uasztyrdzsinek, kérik a védelmét és minden messziről érkezőnek szerencsés utat kívánnak, szerencsés hazaérkezést, s hogy egészségben találja a családját. Ennek a megivása után többé nem szabad az asztal mellé leülni.

Az ünnepi asztalnak vége, s mindenki hazaindul, előzetesen megköszönve a házigazdáknak a vendéglátást, kívánva a háznak minél több ünnepséget és ünnepi alkalmat.

(folytatjuk)

Az anyagot az ifjú internet látogatók kérésére **Ruszlán Kucsity** állította össze. Eredeti lelőhely: www.ossetians.com

Kovács J. Béla fordítása

Kérjük az 1%-ot

Kérjük, adóbevallása elkészítésekor adójának 1%-át ajánlja a
Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány
javára.
A befolyt összeget Redemptio című lapunk megjelentetésére fordítjuk.
Adószámunk: 18824168-2-16
Támogatását előre is köszönjük!

A Jászság és a Partium nincs messze egymástól

A közelmúltban találkoztam Fráter Zoltán íróval és irodalomtörténésszel. A haza és irodalom, a szülőföld szeretetéről, vagyis a magyar írók, költők vallomásairól tartott nagyszerű előadást Szolnokon, hogy mit jelentett íróinknak a haza, a gyermekkor, a család és az eredet. Az emlékezetesen szép délutánon telt ház, sok-sok középiskolás volt a Verseghy könyvtárban.

A Kárpát-medence olvasztó kohója ellenére édesapánkat Nemes Gerzsont, és a redemptus jász elődeink emlékét szívünkben őrizzük. Őszinte tisztelettel hajtunk fejet az anyai ág neves felmenői előtt is. Édesanyám nagymamája Fényes Petronella szülei és ősei a Partiumban éltek, javarészt Nagyvárad közelségében Érendréden, Dengelegen és Csokalyon.

Korábbi írásaimból, könyveimből tudható, hogy Fényes Petronella ágán a magyar kultúra jeles alakjai, híres jogászok, írók, tudósok, művészek találhatóak. Többek között Fényes Elek akadémikus, a Statisztikai Hivatal alapítója, Fényes Imre világhírű fizikus, Fényes Szabolcs zeneszerző stb. Tisztában vagyok azzal, hogy a jó hírnév és érdemek azonban csak annyit érnek, amennyit hozzátesznek az utódok. Részemről csupán egy pislákoló láng átadásával emlékezem és buzdítok a családi kötődések fontosságára.

A Fényesek és a Partiumban élő Fráterek, Kölcseyek, Bessenyeiek, Sárközyek, Bölöniek, Fáyak stb. házasságai a rokoni kapcsolatok szoros szálait is jelentették. A rokoni szál azonban messzebbre, Jászkisérre is elért. Meseszerűnek éreztem, ahogy a Fényes családhoz tartozó édesanyám és a jász Nemes Gerzson, egymásra találtak.

Azt hittem, hogy csak a szüleim egymásra találása ilyen szép és különleges. Így ért kellemes meglepetésként, amikor a Fényesek több száz évre visszatekintő családfájának böngészésekor rábukkantam a nemesi származású, jászkiséri születésű (1739) huszár, hadházi Sillye Miklós dokumentumaira, aki a partiumi Csokalyra nősült: feleségül vette 1792-ben dédnagymamám ükapjának Fényes Lászlónak (született: 1724) és feleségének szolnoki Jármy

Julianna (született: 1730) legidősebb gyermekét: Fényes Magdát (született: 1757). Házasságukból két gyermek született Eszter és Júlia. Annyit tudok róluk, hogy Sillye Eszter dömsödi Hajós Jánoshoz, Sillye Júlia Simon Józsefhez ment férjhez. Hiába nincs új a Nap alatt.

Nagy volt az örömöm akkor is amikor a Tolnay Világlap 1911-es számában Móricz Pál: Az öreg József főherceg című írását megtaláltam. A szerző szerint a „fenséges huszár" József főherceget 1840-ben avatták fel Jászberényben a Nádor huszárok hadnagyának. Ezért is szeretettel ajánlom az olvasók figyelmébe a főherceg és az ugyancsak Nádor huszár hadnagy ősünk, a Csokalyról származó Fényes Jenő anekdotikus történetét. A Jászság és a Partium akkor sem volt messze egymástól.

Dr. Nemes András

„Móricz Pál: Az öreg József főherczeg huszárjai

A magyar honvédség 1870-ben még fiatal intézmény volt. A közös hadsereg tagjai idegenkedéssel, sőt kicsinyléssel bántak derék honvédeinkkel. A csúfolkodó elbánás nem egyszer tettleges összeütközésig mérgesedett el. A pazonyi Elek Gusztáv vágású kemény honvédtiszti bajnokoknak karddal és pisztollyal sok pöffeszkedő stiblit móresre kellett tanítani, mire megszokták, és tisztelni kezdték a honvédeket.

Ezek a napirenden levő összeütközések természetesen még vaskosabban, nem egyszer vérengzéssel zajlottak le a hadsereg és a honvédség legénységi állományában fölmerült villongásban. A piros nadrágjukról paradicsomos flaskóknak csúfolt honvédek többször karddal feleltek a gúnyra. Nagy föltünést és a császáriak rovására nagy csúfot keltett 1870-ben az a székesfehérvári eset, a midőn ott egy fiatal, alig huszonegy esztendős honvédhuszár őrmester egymagában egy súlyos tölgyfaszékkel kilencz dragonyos altisztet – közöttük négy őrmestert – fegyverzett le, és vert ki a fogadóból. Magának József főherczegnek, a minden tekintetben magyar huszárként érző honvéd főparancsnoknak is fülébe jutott ez a huszár remeklés. 1872-ben a székesfehérvári honvédhuszár tiszti iskola vizsgálatán elnökölt az „öreg úr". A jól sikerült vizsgálat után a Magyar Király-szálló emeleti termében ebédet adott. Az ebédre meghívta az iskola parancsnokát, a tanárokat, a vezényelt tiszteket, a kik mindnyájan fiatal hadnagyok voltak. Jókedvűen ebédeltek. Egyszer csak a fenséges öreg huszár odafordult az alezredes iskolaparancsnokhoz, a ki a jobb oldalán ült.

– Nyolcszázhetvenben nyáron itt Fehérvárt történt, hogy egy honvédhuszár őrmester kilencz dragonyos altisztet vert ki egy csárdából? Hallott ön erről valamit?

– Fenség! – felelte az alezredes, – abban az időben nem voltam itt, de az az őrmester most már hadnagy.

– Hadnagy! Hogy hívják?

– Csokalyi Fényes Jenő. Éppen itt ül mellettem...

A fenséges öreg huszár kissé féljobbra hajtotta érdekes fejét, az ő vontatott beszédmodorával halkan így szólt:

– Hát ön volt az hadnagy úr? Kérem, beszélje el, hogy történt?

A hadnagy elmondta az esetet s így végezte:

– Jelentem alássan fenségednek, így történt.

A fenséges huszár, a kit 1840 elején Jászberényben avattak fel a Nádor-huszárok hadnagyának, magyar érzéseit sohasem leplezte, derűsen elmosolyodott:

– Nagyon jó, nagyon jó! Örvendek, hogy hadnagy úrnak semmi baja nem történt.

*

Azok még víg idők voltak, a mikor az öreg „József úrnak" Vay László gróf honvédhuszár ezredes volt az udvarmestere. Maga Vay is szókimondó, szíves vendéglátó, derűs lelkű magyar huszár volt. És a tisztekre nézve nem a szurkolás keserves órái, hanem igazi, kedves ünnepség órái voltak azok, mikor vizitált az „öreg". Vizsga vagy a szemle után mindig kijárt a főherczegi ebéd is. Megkívánta, de a példát is úgy adta az öreg úr, hogy mintha csak maguk között lettek volna – ebéd közben – oly fesztelenül kocczintgattak, diskuráltak a tiszt urak. Az egyik ilyen ebéd alkalmával leves után halikrát szolgáltak föl és a vendéglős egész tányér apróra vágott vöröshagymát tett a fenséges úr elé, aki is mikor észrevette a társaság érdeklődését, megszólalt:

– Én nagyon szeretem a vöröshagymát, de otthon nem juthatok hozzá, mert a feleségem nem tűrheti a szagát... Csak ha távol vagyok az édes otthontól, élhetek hagymával, no de ilyenkor azután ki is rúgok a hámból.

Miközben ő császári és királyi fensége a tányér hagymát bekebelezte, Fényes hadnagy Vay gróf ezredesnek tartott előadást a legjobb ízű hagymás falatról. Mikor is a magyar ember az érmelléki szőlőhegyen fanyársra húzott szalonnát süt pásztortűznél, és a serczegő szalonnazsírt a balkezében tartott karika hagymával bőven rakott, só, paprikával fűszerezett vékony pirítós kenyérre csöpögteti...

– Fenség! – Vay föllelkesült – Fényes hadnagy tud ám egy pompás hagymás-étel reczeptet.

– Hát beszélje el a hadnagy úr, – mondotta ő fensége érdeklődéssel – tanítson meg bennünket arra a jó eledelre.

– Minálunk Biharban úgy csinálják azt, – Fényes hadnagy kurtára fogva, elmondta a fönti reczeptet.

– Na, kedves Vay, – az öreg fenség helyeslőleg bólintott rá – ezt, ha hazamentünk, megcselekedjük az alcsuti tanyánkon.

*

Az ilyen főherczegi ebédek után még órahosszat együtt „tislizett" a társaság. A feketét ott itták meg. A herczegi „cercle" is családiasan, az ebédlőasztalnál történt meg. Forintos szivart szívtak az urak, – bezzeg, mikor a fukar Nyáry báró volt az udvarmester, hétkrajczáros szivar járta... Maga a fenség, ebéd végeztével, az ezüstkupakos makrapipáját vette elő, a melyre a magyar czímer volt kifaragva. Rövid meggyfaszálán pedig nemzetiszín selyembojt díszelgett. A fenség a jóféle szűzdohányt a sallangos kos-zacskóból sajátkezűleg kapargatta kedves pipájába.

– Már én csak nem adok egy pipa jó magyar szűzdohányt száz havannáért sem – mondotta, s kedves makrapipájából gyönyörűséggel eregette az illatos füstkarikákat. Mikor aztán csöndes pipaszó mellett jól kidiskurálta magát, átment a másik szobába és lehevert.

Búcsúzkodott a társaság is, de Vay gróf elmenőben mindig rájuk szólt:

–Fiaim, rakjátok meg a zsebeteket szivarral, mert mostanában ilyet úgy sem szívhattok...

S ilyenkor bizony négy-öt darab szivar az atillazsebbe vándorolt."

A 140 éves vasútvonal

A 19. századot a vasút évszázadának is nevezik. 1825-ben Angliában került sor a világ első gőzvasútjának megnyitására, ami új korszakot jelentett a szárazföldi közlekedésben. Magyarországon *Pest és Vác* között létesült az első vasútvonal 1846-ban. A második vasútvonal pedig már térségünket is érintette: 1847. szeptember 1-jén került sor a *Pest-Szolnok közötti vasútvonal* ünnepélyes átadására, ahol a szolnoki ünnepségen jelen volt Széchenyi István és Kossuth Lajos is. Ezt követően sorra épültek az országban a vasútvonalak, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak az érintett térségek közlekedésének, gazdaságának fejlődéséhez.

A régi hatvani vasútállomás

140 évvel ezelőtt, 1873. március 10-én került sor a *Hatvan-Jászberény-Szolnok közötti vasútvonal ünnepélyes átadására,* amely a Magyar királyi Államvasutak első vonalainak egyikeként létesült. Fontos célja volt a Pest-Miskolc, illetve a Pest-Szolnok közötti vasútvonalak összekötése. A jászsági települések számára óriási lehetőséget jelentett az elzártságból való kitörésre, a gazdasági fejlődésre.

A Hatvan-Szolnok közötti vasútépítés terve először 1863-ban merült fel. Ebben az évben rendkívüli aszály sújtotta az Alföldet, a termőföldek, legelők kiszáradtak, rengeteg állat elpusztult s az embereknek alig volt élelmük. A *nagy ínség* évében különböző tervek készültek a nyomor enyhítésére. Ezek egyike volt a vasútépítés, ami munkalehetőséget biztosított volna a lakosok számára, s emellett segítette volna a fa és szén eljuttatását az Alföldre. Az elképzelést minden jász település támogatta és elkezdődtek a tárgyalások a Szent István Kőszénbánya Társulattal. Megtörtént a települések statisztikai adatainak összegyűjtése is, ám ezek a tervek akkor nem valósultak meg.

Törvénycikk a Hatvan-Szolnoki vasútvonalról

1868-ban ismét napirendre került a vasútépítés ügye, amiben bizonyára szerepet játszott, hogy ebben az évben jött létre a MÁV – a Magyar Királyi Államvasutak. Gróf Ráday Gedeon jászkun főkapitány felhívása nyomán Jászberényben tárgyaltak a Hatvan-Szolnok közötti vasútvonal létesítéséről, és a május 25-i tanácsülésen a következő határozatot hozták: *„Ha a vasút Jászberényen vezettetik keresztül, a tanács a szükséges területet kisajátítja, és a konzorciumnak minden díj nélkül átadja.*" Jászberény számára nagyon fontos volt a vasút, s a város vezetői elhatározták, mindent megtesznek a megépítéséért.

Ebben az időben a jászberényiek országgyűlési képviselője a Jászkunság egyik legkiemelkedőbb közéleti személyisége, *Sipos Orbán* volt, aki minden haladó elképzelést támogatott, és nagyon sokat tett a vasútvonal megvalósításáért is. Nagy szerepe volt abban, hogy a képviselőház 1868. december 5-én elfogadta a 49. törvénycikket, amely kimondta a Hatvan-Szolnok közötti vasútvonal megépítését. A nyomjelzést még ebben az évben megkezdték, ennek ellenére az építkezés csak 1871 januárjában indulhatott el.

A jászsági települések nagy örömmel és lelkesedéssel fogadták a vasútvonal építésének hírét, jegyzőkönyvben mondtak köszönetet Sipos Orbánnak. Az öröm azonban nem tartott sokáig.

Sipos Orbán
Jászberény országgyűlési képviselője

1869-ben nagy megdöbbenéssel értesültek arról, hogy az eredeti tervet váratlanul megváltoztatva, Szolnok helyett Ceglédig tervezik a vasútvonal építését. A Cegléd-Szeged-Temesvár közötti vonal ugyanis ekkor már elkészült, s így a Felvidék és a Délvidék közötti összeköttetés könnyebben megvalósult volna. Szolnok kihagyása komoly sérelmet jelentett volna Jászberénynek, hiszen a város az alföldi fakereskedelem központja volt, Jászberény legolcsóbban innen szerezhette be a faanyagot.

Jász küldöttség az országgyűlésben

A jászságiak körében óriási volt a csalódás és a felháborodás. Népgyűlést hívtak össze, melyre hazahívták szeretett képviselőjüket, Sipos Orbánt, aki a szavakon túl tettekre bíztatta a helyieket: *„Attól függ vasutunk létesülése… hogy Jászberény polgárai mily erélyt fejtenek ki. Hogy a vasútra vonatkozó tör-*

vény végrehajtassék, nem egyesek vagy pártok érdeke, ez mindnyájunk ügye, azért szívvel lélekkel kövessenek el minden kitelhetőt a polgárok, hogy a vasúttól el ne üttessünk."

A jászberényiek 120 tagú küldöttséget választottak, tagjai feladatul kapták a képviselők meggyőzését. Az országgyűlésben ötfős csoportokban keresték meg a képviselőket, és próbálták megnyerni ügyüknek. Kérvénnyel fordultak a minisztériumhoz, és azt tervezték, hogy a királyhoz is küldöttséget indítanak. Sipos Orbán több alkalommal is felszólalt az országgyűlésben. 1869 októberében pedig interpellációt intézett a közlekedési miniszterhez, aki megnyugtató választ adott. 1870-ben az országgyűlés végre megszavazta a vasút építéséhez szükséges összeget. A jászberényiek értesülve szeretett képviselőjük sikeres tevékenységéről, fáklyás menettel várták Jászberény határában, és nagy ünnepléssel fogadták.

Az első szerelvény az új vasútvonalon

1873-ban elkészült a vasútvonal, melyről a február 11-i jászberényi jegyzőkönyvben a következőket jegyezték be: „*A vasút már teljesen felépülve van; a rendőri bejárás is megtörtént. A város lakóira mind anyagi, mind szellemi felvirágzást előhirdető megnyitás napját az idő viszontagságai és kellemetlenségei miatt méltóképpen megünnepelni nem lehet.*" Bár az ünnepélyes átadás ekkor elmaradt, a korabeli híradás szerint február közepén „*zord időben robogott be az első vonat Jászberénybe, a fejlődés és fellendülés lehetőségét hozta magával.*" Nem maradt el az ünnepélyes megnyitó sem, erre 1873. március 10-én került sor.

A vasút Szolnokon a Tiszavidéki Vasúttársaság állomásához csatlakozott, és

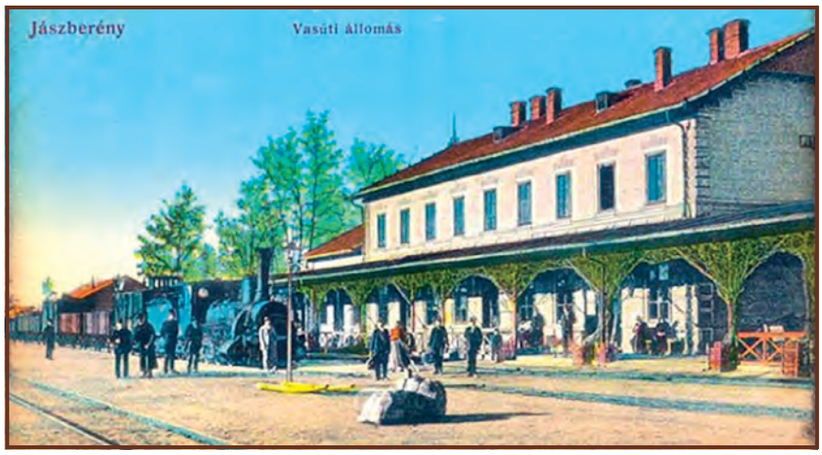

A jászberényi vasútállomás a 20. század elején

A tervek jóváhagyása után 1871-ben elkezdődött az építkezés. A MÁV szerződést kötött az Angol-Magyar Bankkal, a kivitelezéssel Sepper János vállalkozót bízták meg, a befejezés határidejét pedig 1872. december 19-ben állapították meg. A vasút kiépítését természeti akadályok nem gátolták, ugyanis a Zagyva árterületét elkerülte a vonal. A folyón Jászberénynél vezették át a vasutat, ahol a Zagyvát már korábban szabályozták. A jászberényi képviselőtestület ingyen földterületet adott a vasútépítéshez, és 4 ezer folyó ölnyi földmunka elvégzését vállalta, emellett ingyen fuvarozást is vállaltak, és szállást biztosítottak a mérnökök számára. Cserében azt kérték a képviselők, hogy a kisbirtokok szélén vezessék el a vasutat, és így a földek tagosítását nem kellett újból elvégezni.

szárnyvonal vezetett a Tisza-partig, ahol külön pályaudvar készült. A 67 kilométer hosszúságú vasútvonal a következő állomásokon haladt keresztül: *Hatvan – Boldog – Jászfényszaru –Pusztamonostor – Jászberény – Meggyespele – Portelek – Jászboldogháza – Tápiómajor-Újszász – Zagyvarékas – Abonyi út – Szolnok.*

A Hatvan-Szolnok közötti vasút megnyitása történelmi jelentőségű volt, nem csupán a vasútvonallal érintett települések, hanem az egész térség számára.

Papp Izabella ny. levéltáros

(Az írás a jászboldogházi vonatkozásokkal kiegészítve megjelent a Boldogházi Hírek 2013. 1. számában.)

Mesélő tárgyak

Szent Ambrus-kaptár,
Fehér Péter méhész magángyűjteményében (Kiskunhalas)

Az emberalakú méhkas vagy kaptár azt a funkciót jelzi, hogy a méheket védeni kellett, s az emberforma adta a védelem biztonságát. A farkasfej formájú kas vagy a farkasfej formájú röpnyílás a *farkasgégén eresztett* népi szófordulatra utal, mely az érintkezésen alapuló mágikus gyakorlatot példázza: ha a méhek a farkasgégén járnak ki és be, akkor ők is olyan bátrak, szilajak, falánkok és félelmetesek lesznek, mint a farkasok.

Szent Ambrus-kaptár
Fotó: B. Zs.

A kalocsai érsekség a 20. század közepéig a város Nádai erdő elnevezésű területén méhészetet tartott fenn, ahol a méhlakások emberalakos, keretes kaptárok voltak, azaz léptartó dobozokhoz kapcsolódó, festett barokk faszobrok. A népi emlékezet szerint a tizenkét szobor a tizenkét apostolt ábrázolta. A valóságban azonban csak egyetlen egy emberalakú kaptár maradt fenn belőlük, mely Szent Ambrust ábrázolja. A méhek a tenyerén lévő röpnyílásokon át közlekedtek.

A szoborszerű méhlakások magyar előfordulása igen ritka: főleg különféle emberalakú méhbodonok ismeretesek. A keszthelyi múzeumban őrzött két keretes kaptár jelenti a Szent Ambrus-kaptár egyetlen eddig ismert hazai párhuzamát, ahol a röpnyílás a ruha redői közé illeszkedik – ez nem bontja meg a szobor összhatását, mégis hangsúlyt ad a röpnyílásnak. Hasonló stílusú faszobrok Sziléziából ismeretesek, valamint a wroclawi múzeumban lévő Szent Jánost és Hedviget ábrázoló méhlakások.

Dr. Bereznai Zsuzsanna néprajzkutató

Ernst Miksa jelentései a ladányi „gabonapiacz-ról”

1890. február elsejével indult Jászapáti a Jászsági Híradó című hetilap, melyet minden szombaton kezébe vehetett az olvasó egészen a december 28-ai utolsó megjelenésig. A lap megszűnésének oka ismeretlen, de erre a 8 hónapra rengeteg érdekes információval szolgált Jászapáti és Jászladány környékének életéből.

A lap hasábjain szinte heti rendszerességgel megjelent a „*Közgazdaság*” vagy a „*Jászladányi gabonapiacz*” című rovat, melyet Ernst Miksa jászladányi terménykereskedő jegyzett. 13 ilyen aprócska rovat maradt fenn utána.

Ernst Miksa alattyáni születésű, ám szolnoki illetőségű, izraelita kereskedő volt. 1890-ben már Jászladányon is tevékenykedett, hiszen a sajtó is úgy említi, mint „*előnyösen ismert terménykereskedőnk*”. Felesége, Lőw Judith móri születésű volt, de jászladányi lakos, így megvolt számára a kapcsolat, ami Jászladányhoz vezetett. Öt gyermekük közül az első, az 1888-ban született Imre volt. Őt követték sorban Esztike/Erzsébet 1889-ben, György 1891-ben, Dénes 1893-ban, valamint 1896-ban László, aki egyéves korában elhunyt. Gyermekeik közül Imre, György és Dénes 1910-ben vezetéknevüket megváltoztattatták *Sugár*-ra. Őket az alispáni mutató, mint szolnokiakat említi. Gyermekeik mind jászladányi születésűek, tehát feltételezhetően huzamosan a településen is tartózkodtak az adott időszakban. 1890-ben, Erzsébet lánya halálakor lakóhelynek a szolnoki Koszorú utca 101. számot adták meg, lehetséges, hogy kétlakiak voltak.

1890. július 13-án már cikk jelent meg arról, hogy Ernst Miksa terménykereskedő, zsákkölcsönző intézetet létesített Ladányon. Ennek célja az volt, hogy a helyi és vidéki termelőknek kikölcsönzés céljából alacsony áron zsákot biztosítson. Az üzlethelység Ernst Miksa házában nyílt meg. Szintén e lap hasábjain megjelent hirdetésében kifejti, hogy a zsákkölcsönző intézmény a növekvő gazdasági igények, a közönség kényelme és a gabona üzleti forgalomba emelése végett jött létre.

Üzleti érdeklődése szerteágazó lehetett, ugyanis 1897-ben László fia halálakor, mint vendéglőst említik az anyakönyvben.

A rövid tudósításokból az újságot forgatók számára világossá válhatott és válik a mai olvasó számára, hogy nem csupán a helyi árakkal és körülményekkel foglalkozik, hanem összehasonlítja a helyit a budapesti árakkal (Egy alkalommal a budapesti helyzetről Lobmayer János Ferenc is írt), említést tesz a külföldi helyzetre is. A cikkek azonban nem rendszeresek – a 13 cikk közül 9 tavaszi időszakra vonatkozik –, változó hosszúságúak és témájúak. Utóbbi alatt az alkalmanként megnevezett gabona és egyéb termékek értendők.

A március 12-ei piacról szóló jelentése egy esős, saras képet fest elénk. A heti vásáron csak ladányi kereskedők voltak, ugyanis az utak rendkívül rossz állapotban voltak. A kiállított terményekből 400 métermázsa búza volt 8 forint és 8 forint 25 krajcár között. Kukorica és árpa csekély mennyiség volt, csak a helyi igények kielégítésére volt elegendő. Kukorica 6 forint 20-30 krajcár között mozgott, az árpa vékája pedig 105 krajcárért kelt el. Egy héttel később a piaci vetélkedés élénkült, mely a budapesti tőzsdeáraknak volt köszönhető. A búza métermázsája 8 forint 10-30 krajcár között, árpa 6 forint 10-20 krajcár között mozgott. Hatalmas kereslete volt továbbá a bükkönynek is, melynek köble 8 forintba került. A bükkönyt főleg szára és levele miatt termesztették, mert kitűnő takarmánykiegészítőnek bizonyult, főleg zabbal keverték. Zab nem volt készleten, csak az árát tüntették fel. A budapesti árakhoz képest a búza 65-75 krajcárral, az árpa 45-60 krajcárral kelt el többért. Március végére, a 26-ai vásáron az árak nem csökkentek, de a csekély kínálat ellenére sem volt jelentős a vásárlási kedv. A búza métermázsája 8 forint 10-30 krajcár, az árpa köbmétere 4 forint 80 krajcár és 5 forint között mozgott. A kukorica köble 4 forint 20 krajcár, a zab vékája pedig 1 forint volt. A vásárra került heremag is, melyért kilónként 40-42 krajcárt adtak. A pesti árakhoz képest kedvezőbb volt a ladányi, mert a búza 50-75 krajcárral, az árpa 1 forint 25 krajcár és 2 forint, a kukorica 70-80 krajcár, a zab pedig 7 forint és 7 forint 20 krajcárral többe került! Nagyobb mennyiségű búzát vasúti pályához is szállítottak. Ezért 8 forint 35 krajcárt kértek.

A budapesti áringadozások hatására április 2-ai vásáron a csekély kínálattal rendelkező búza és kukorica is 5-10 krajcárral drágábban kelt el az előző hetinél. A korábbi mértékegységekhez képest, ezen a vásáron egységesen métermázsában mértek. „*Valamenynyi árak métermázsában értendők s nem mulasztható el ez alkalommal annak regisztrálása, hogy erélyes városi belrendőrünk* [Holló Péter] *helyes és szigoru intézkedése folytán a törvény által is szigoruan tiltott „köböl”-lel való üzérkedést, mely sok esetben viszálykodásra, de legtöbb esetben visszaélésre adott alkalmat – büntetés terhe alatt beszüntette.*” A pesti áraktól a búza 60-70 krajcárral, árpa 35-65, a zab 80-100 és kukorica 40-45 krajcárral olcsóbban kelt el. Az olvasó tájékozódhatott nem csak az árak felől, hanem a mezőgazdasági helyzetről is. Ez évben a meleg tavaszi időjárásnak köszönhetően március 18-a és 31-e között szinte mindenhol befejeződtek. A cikk szerint a Duna-Tisza közén a vetések annyira buja növésűek, hogy néhol legeltetik is! Az ország többi részéről is kapni jelentést. Általánosságban a vetések jók, de a repce és a rozs helyzete volt kedvezőtlen. Az április 10-ei vásár nem volt szerencsés a vevők számára. A gabonákból igen kevés volt terítéken. Búzából körülbelül 100 métermázsa, mely ára 8 forint 30-50 krajcár között mozgott. Árpa csak a helyi szükségletekre volt elegendő, zabból is csekély mennyiség volt. Kukorica kereslete óriási volt a környékbeli nagyobb birtokosok részéről. A pesti árakkal szemben a búza 75-90 krajcárral, az árpa 70, a zab 100, kukorica 43-45 krajcárral kevesebbért kelt el Jászladányon. A következő hétre a búza ára a külföldi és a pesti árak emelkedése miatt a ladányi árak is emelkedtek. E termékre nagy kereslet volt, ám a kínálat csekély, 100-130 métermázsa volt. A kukorica kereslete mérséklődött, ára nem változott az előző hetihez képest. Más gabona nem volt a vásáron. Egy héttel később Ernst Miksa tudósítja, hogy a földművelési minisztérium kiváló minőségű gabonáról tesz jelentést az egész országból, melynek következtében a malmok el-

kezdték az árakat leverni, az előző hetihez képest 30-35 krajcárral. A búzáért alacsony volt a kereslet, de a kukoricára továbbra is hatalmas igény volt. A 23-ai vásáron más terméket pedig nem árultak. A pesti árakhoz képest a búza 70-105 krajcárral került kevesebbe.

A május 7-ei piac alkalmából írt tudósítás igazolja Ernst feltevését, hogy az árak tovább csökkennek. A búza ára 10-15 krajcárt ismét esett. Egyre kedvezőtlenebb a vásárlók (itt valószínűleg a felvásárolókra gondol) és az eladók számára is. A forgalom jelentéktelen volt. A búza ára minőség függvényében 7 forint 50 krajcártól 8 forintig terjedt. Árpa 6 forint 30 krajcár, tengeri 4 forint 40 krajcár volt. Utóbbi iránt a kereslet jócskán megcsappant. A gabonák iránti kereslet gyér tendenciáját a gyapjú kereskedés kompenzálta. A gyapjú métermázsája 86 forint volt! A gyapjú tisztasága és minősége kifogásolható volt, befolyásolta a korai ústatás is. A juhok a sok zsírt tartalmazó gyapjúja szennyeződött és összetapadt, így nyírás előtt, ami évente kétszer, majd később már csak egyszer történt, lehetőleg folyóvízben megúsztatták őket. 1914 után ez a szokás elmaradt, mert a kereskedők a zsíros gyapjút kezdték előnyben részesíteni. A legnagyobb üzletet a budapesti kereskedő cég, Holitscher Baruch megbízásából Flamm József kötötte meg. Holitscher Baruch és fia, terménykereskedőként a főváros legnagyobb adófizetői közé kerültek 1873-ban. Május 18-ai cikkében nem a helyi piacról számol be, hanem az országos állapotokról, közreadja a földművelésügyi minisztérium jelentését. Megírja, hogy a május 6 és 13 közötti esőzés jót tett az amúgy is jó minőségű termésnek. Néhol már meg is sárgult, gazosodik a búza. Azonban az őszi gabona annyira buja, hogy még kaszálás után is a megdőlésétől tartanak, az eső néhol már túlságosan kövérré tette a szemeket, néhol rozsdás. A vármegyei Jász-Nagykun-Szolnok Közlöny is cikkezett a gabonapiacról és árakról a május 25-ei számában. Ennek tudható be Ernst Miksa jászladányi cikke is, valamint jól kiegészíti az eddig megismert állapotokat. *„Bár a kínálat mérve tetemesen gyengült, az árcsökkenést még ez sem volt képes feltartóztatni, mert viszont a fogyasztók is a legszükségesebb vásárlásokra szorítkoznak csupán, sőt a mi már évek óta nem volt észlelhető, néhány nap óta oly nagy pangás állott be a tőzsdén, hogy az teljesen üzlettelen volt. [...] S e tekintetben csak nálunk ilyen kedvezőtlenek a viszonyok. A külföldi fogyasztó – termelőállamok piacain a gabonaüzlet szilárd irányzatot követ.*"

Júniusban csak a 15-ei számban jelent meg a helyi gabonapiacról tudósítás. Az aratás közeledtével a kereskedelem változatos időszakot él. Az árak továbbra is ingadozóak, melyet az időjárás befolyásol, ami a június 11-ei piac idején kielégítő és kedvező volt. Rozsdáról merültek fel hírek, melyek emelték az árakat, ám a rozsdáról szóló információk tévesnek vagy elenyészőnek bizonyultak. A heti vásáron a kínálat szegényes volt, s a kínált terményt a magánzók felvásárolták a saját és helyi szükségletekre, komolyabb kereskedésre alig jutott. Csak búzát kaphatott a vevő, melynek ára a minőségtől függetlenül 8 forint 20 krajcár volt.

Szerencsések Ernst Miksa jelentései, mert érezni az igényt és a törekvést a teljességre. Az augusztus 13-ai vásár jelentősnek bizonyult, mert megjegyzi, hogy a *„hosszas üzleti tétlenség után a legutóbb tartott hetivásár alkalmával némi élénkség mutatkozott.*" A budapesti árak emelkedőben voltak, búzára jelentős volt a kereslet. Elhanyagolták viszont a borsós és konkolyos búzát, melynek ára is alacsonyabb volt. Ernst Miksa kitér arra, hogy fontos lenne, ha a gazdák figyelnének a konkoly búzára, mert *„ezáltal első sorban elérnék azt, hogy jelentékenyen magasabb árban értékesíthetnék gabonájukat.*" A konkoly jelenlétében a búza 20-50%-kal nagyobbra nő. A vásáron 300-400 métermázsa búza volt kínálaton, melynek ára 6 forint 25-60 krajcár között mozgott, valamint vaspályához szállítva 6 forint 70 krajcár volt. Árpa és zab, melyeknek ára vékánként 1 forint 20 krajcár és 80 krajcár volt, csekély tétel volt jelen. Ernst ismét felszólal a „véka" ellen, mert annak használata törvénytelen és továbbra is sok *„visszaélésre ad alkalmat"*.

A Jászsági Híradó hasábjain Ernst Miksa utolsó gabonapiaci jelentése a szeptember 12-ei vásárról szólt. Igen élénk kereskedelemről tanúskodik, melyhez hatalmas kínálat is társult az aratás utáni friss búzából, melyből 1000-1200 métermázsa volt csak az, ami elkelt, 6 forint 20-50 krajcár áron. Vagonáru esetében pedig 6 forint 70 krajcár áron. A többi gabonafajtából alig volt kínálat, nagy kereslet a búzán kívül a heremagra volt, mely 40-46 krajcár között mozgott métermázsánként.

Látható, hogy mennyire ingadozó volt a gabona árfolyama a 19. század végén is. A kereskedők és a gazdák spekulációi, a nagy tőzsde változása, a földművelésügyi minisztérium jelentései mennyire befolyásolták az árakat és a vásárlási kedvet is. Azt is nagyon szépen láthattuk, milyen egyedi helyzetbe került a helyi gabonapiac a májusi időszakban. Beleláthatunk kicsit az üzletbe is, ki a közvetítő és milyen nem helybeli kapcsolatokkal rendelkeznek. Az is a cikkíró erényeit tükrözi, hogy mennyire körültekintően ír, milyen tájékozott a szakmájában és hogy utalásaival, jóval több információt ad az utókor számára, mint maga a jelentés. A mai viszonylatban is visszaköszön, ami akkor, vagyis a város és falu közötti különbség, az árkülönbség és az, hogy a város ellenben mennyire befolyásolja a vidéki piacot. Nagyon izgalmas a hasonló cikkek böngészése, mert észrevehetünk párhuzamot az akkori és mostani világ között.

Vincze János Farkas
egyetemi hallgató

Olvassa a Jászkunságot!

Megjelent megyénk tudományos ismeretterjesztő folyóiratának, a Jászkunságnak az 55. évfolyama. A 2012. évi kiadvány 370 oldalon kínál történeti, régészeti, néprajzi, nyelvészeti írásokat a megyéről és távolabbi vidékekről. Hírt ad kulturális rendezvényekről és a megyében megjelenő kiadványokról.

A Jászkunság kiadója a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület. A folyóirat 2012. évi számát a Magyar Nemzeti Vidék Hálózat támogatásával azzal a céllal jelentettük meg, hogy a vidék, így a Jászkunság értékeire felhívjuk a figyelmet.

Keresse, olvassa a Jászkunságot és a „Jászkunság" Könyvtéka könyveit könyvtárakban, múzeumokban! Közvetlenül beszerezhetők a Jászkunság Szerkesztőségében: Postacím: J-N-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, 5420 Túrkeve, Deák F. u. 4.; e-mail: jnszmtude@gmail.com; telefon: 06-30-9383-777.

„Segítő Szentek” útja Kunszentmártonból Jászapátira

Szent Miklós napján Kunszentmártonban, a katolikus templomban ünnepi műsorral búcsúztak a kicsik és nagyok által rajzolt vagy festett szentek képei, melyekkel 2012. december 15-én, szombaton benépesült a jászapáti r.k. templom. Kladiva Imre plébános atya köszöntötte a gyermekrajz-kiállítás megnyitóján résztvevő felnőtteket és tanulókat. Elmondta, hogy Kunszentmárton és Jászapáti kötődése régi keletű. Csaknem 300 évvel ezelőtt a jászapáti Radics István kisbíró vezetésével apátiak „szállták meg” a török után lakatlanná vált Kunszentmárton pusztát. Most 81 gyermek alkotását hozták el Jászapátira.

Megszólalt az orgona, megkezdődött a hajdani vásárokból is inkább már csak hírből ismert „képmutogató” mai megoldása „kunszenti” módra. A vendég rajziskolás fiatalok mutatták fel az oltár jobb és bal oldalán, majd vitték helyükre a Szent Keresztről, Szűz Máriáról és a szentek életéről alkotásaikat. Legendák, szakrális népénekek, szentekről szóló költemények váltották egymást Dezső Dóra és Szűcs Miklós előadásában.

A ma emberének is szólt Szalézi Szent Ferenc: A kereszt című megrendítő verse.

Azt a keresztet, ami most annyira
nyomja válladat,
mielőtt elküldte volna hozzád az Úr,
mindenható szemével megvizsgálta,
szerető irgalmával átmelegítette,
mindkét kezével méregette,
vajon nem nagyobb-e,
nem nehezebb-e a te számodra,
mint amennyit elbírsz?
Aztán megáldotta,
szent kegyelmével,
irgalmával megillatosította,
reád és bátorságodra tekintett
és így érkezik a mennyből a Kereszt,
mint Isten köszöntése, mint a te
Istened szeretetének irgalmas ajándéka.

Nagy élmény volt látni a képeket, és hallani többek között Szent György, Szent Erzsébet legendáját koboz kísérettel: „Szent Márton születék Magyarországban...”, „Kimenék és ajtóm elejébe...” című énekeket.

Az alkotók, a „bemutatók”, a felkészítő tanárok és Dezső Dóra előadó, a Kunszentmártoni ÁMK Montázs Alapfokú Művészetoktatási Intézményegység tagjai – két „vendégművésszel”, Szűcs Miklós népzenész-népénekessel, a Népművészet Ifjú Mesterével és Rácz Zsombor orgonistával kiegészülve hozták el a rajziskolások alkotásait e bemutatóra.

A kiváló rajziskoláról érdemes többet megtudni. Németh Lajos, a kengyeli általános iskola igazgatója 1996-ban Önálló Vizuális Alapiskola néven hozta létre. Kunszentmártoni tagozata 2007-től már városi fenntartásban működik a József Attila ÁMK részeként. 2007-ben az országos minősítés alkalmával „Kiváló Művészetoktatási Intézményegység” címet nyert. Az ott folyó munkát fémjelzik a nagyszabású rendezvényeik mellett a versenyeredmények is. 16 tanév alatt 52 díjat nyertek országos és nemzetközi versenyeken. Ezek 1-3. helyezések és különdíjak.

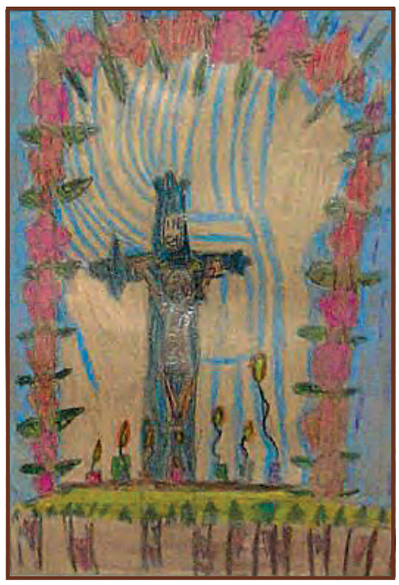

A kereszt
Kelenczés István 8 éves

A legtöbb tűzzománc, festészeti és grafika versenyek eredményeként született. A tanulók heti egy délután alkotnak. Az iskola létszáma évek óta 200 fő körül van, akikkel e tanévben négy rajztanár foglalkozik, két főállású (Tóthné Gácsi Anna, Kiss Györgyi,) és két óraadó (Mészáros Gréta, Kiss Erika).

„A gyermeki lelket „megszólítani” a magyar népmesék mellett leginkább a szentek példáival lehet. A szentek életének legendák nyomán való feldolgozása végigkísérte a rajziskola eddigi életét. Nyári tematikus alkotótáborokban és az azt követő tanévi programjaink során feldolgoztuk a magyar történelemhez kötődő szentek életét. Legszebb példa erre „Árpádok világa” vagy „Szent István és kora”.

Évente mindig más módon, de terítékre került településünk védőszentje:

Képmutogatók

Szent Márton élete is. Ezek az egy-egy tanévre választott témák adják az évenként megújuló nagy kiállításunk gerincét, melyet Kunszentmárton Zsinagógájában tekinthetnek meg az érdeklődők." – mondja el Tóthné Gácsi Anna, az iskola vetetője.

A „SEGÍTŐ SZENTEK" képzőművészeti feldolgozása most kifejezetten templomi bemutatásra készült. Az osztályok különböző szenteket választottak: Szent Márton mellett Árpád-házi Szent Erzsébet, Szent István király, Szent Imre, Assisi Szent Ferenc, Szent György, Szent Vendel, Szent Rita, Szent János apostol, Krisztus a kereszten, Szűz Mária kisdeddel, Pieta és angyalok.

Képzőművészeti technikák tekintetében változatosság jellemzi az anyagot. Kiss Györgyi**,** a legkisebbek rajztanára rendkívül különlegesen kevert vegyes festészeti technikákkal (tempera, diófapác, toll, zsírkréta, akvarell, pasztell, akvarellceruza) 24 gyermekmunkát hozott, Kiss Erika rajztanár hét 10-14 éves tanítványa, Mária ceruzarajz tanulmányokat készített, Mészáros Gréta tanárnő 4 középiskolás tanulójának munkája köztéri Pieta szoborról temperával, pasztellel festett ill. akvarell-grafittal készült, emellett egy leányka különleges, lavírozott diófapác munkát készített a templomukról.

Tóthné Gácsi Anna 6 évestől 15 évesig minden korosztályból összesen 45 gyermekmunkát válogatott. A kisebbektől akvarell, ceruza, ill. akvarellfestés, pasztell, grafit, ill. grafittal vegyes golyóstoll, lavírozott diófapác akvarellel, színes zselés toll, papírragasztás, nagyobb tanítványaitól Szent Márton szobrokról készült grafit-, ill. más szentekről szénrajz tanulmányok és akvarellfestések érkeztek.

Mária
Obema Károly Gábor 14 éves

Pieta
Laurinyecz Katalin Anna 17 éves

Szent Erzsébet
Vereb Dóra 9 éves

Szent György a sárkánnyal
Fülöp Fanni Gréta 10 éves

Szent István
Tóth Armand Kevin 9 éves

Jászapáti érdeklődő lakossága és tanulóifjúsága hálás köszönettel tartozik a kiállítás alkotóinak, a felkészítő tanároknak, az előadóművészeknek, hogy olyan messziről, a rossz időjárás ellenére is elhozták hozzánk a szépség, az áhítat perceit!

Köszönjük a jászapáti Szent Imre Általános Iskolának Bugyi Beatrix tanárnő vezetésével a kiállítás megrendezését, Pócs János polgármester úrnak a képek elszállítását, az egyháztanács tagjainak a segítséget, és főként Kladiva Imre plébános úrnak, hogy otthont adott a kiállításnak.

Ez az anyag érdemes arra, hogy sokan épüljenek belőle vándorkiállítás formájában!

Molnárné Szikszai Klára
ny. rajztanár
Fotók: Stuchlik Józsefné

Kunsági értékgyarapítók

Körmendi Lajos és Mándoky Kongur István kötete

Mándoky Kongur István nyelvész és néprajztudós keletkutató (pontosabban turkológus, azaz legfőképpen az egykori Szovjetunió közép-ázsiai területén élő, török eredetű népeké) együttműködésük, barátságuk 13 esztendeje alatt 43 levelet írt barátjának, földijének, az ugyancsak karcagi Körmendi Lajos költőnek, újságírónak, írónak, szerkesztőnek. Telefonbeszélgetéseiket, illetve Körmendi Lajos budapesti egyetemi tanulmánya alatti beszélgetéseiket nem örökítette meg krónika.

A Nagykunság e két óriásának életútja szerencsésen találkozott, azonban mindkettejüké túlságosan hamar végződött.

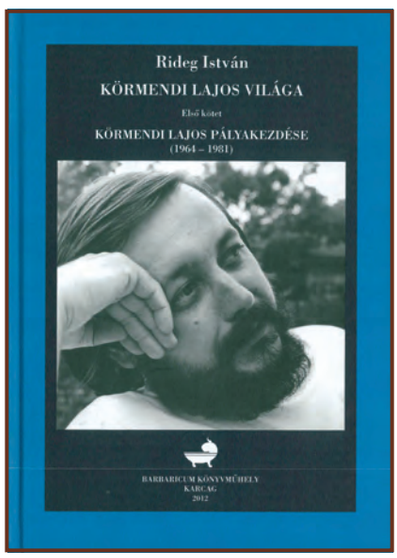

Mándoky Kongur István 1944-ben született és 1992-ben – 48 éves korában – végzett vele szívroham a Kaspi-tó melletti Dagesztán fővárosában, Mahacskalában. Kazak felesége Kazakisztán (az ily módon való megnevezéseket kifejezetten Mándoki Kongur István vezette be, és használta következetesen, őt követjük) legnagyobb városába, az akkori fővárosba, Almatiba (Almaty-ba, a szovjetunióbeli Alma Atába) vitette. A kun tudóst a Kazah Tudományos Akadémia temettette el. A Kengszai temetőben pihen, együtt a kazak kultúra nagyjaival. Tudományos és köznapi ismertsége, elismertsége, megbecsültsége ott jóval nagyobb, mint itthon. A Kirgiz Akadémia Nyelvtudományi Intézete díszdoktorrá avatta. Almatiban iskola viseli nevét.

Körmendi Lajosnak némileg több adatott (1946–2005), de ő sem érte meg a hatvanat. Lajos Berekfürdőn nyugszik. Azonos földből, a Himnuszban megénekelt Nagykunságból vétettek, s bármerre jártak a világban, minden megfigyelésük, rezdülésük értékmérője a kemény kun öntudat volt. Az emlékezők ismétlődő megállapítása: – Életművüket méltatlanul hamar feledte a hálátlan utókor.

Egyáltalán: nem túlzás-e a Nagykunság óriásának neveznem őket? Körmendi Lajos József Attila-díjas költő, író, szerkesztő 22 kötetet hagyott hátra – az első a Barbaricum (Barbárföld, a Barbárok földje), a 22. egy kumuk költő verseskönyvének fordítása (Mahammat Badrutdin: Az örökké való tekintet 2003).

Már halála után, 60. születésnapjára látott napvilágot dr. Bartha Júlia szerkesztésében *Az álom fonákja* címmel életmű-válogatása. Ugyancsak posztumusz műve, a *Kilenc kínzás földjén* (útirajzok 2009). A József Attila-díj, az írószövetségi tagság ellenére, a Dunától nyugatra irodalmi körökben is alig ismert a neve. Édeskeveset foglalkozott önmenedzseléssel, annál többet a karcagi, a nagykunsági értékek szaporításával (irodalmi színpad, Nagykunsági Írótábor stb.).

Igazságtalanul kesergek hamar feledésükről éppen most, mindkettejük „emlékkötetét" ajánlva az olvasó figyelmébe. Ráadásul 1997 óta Körmendi Lajos alakját őrzi az általa indított Berekfürdői Írótábor.

Rideg Istvánnal 1985 és 88 között tanított együtt Körmendi Lajos a Karcagi Gábor Áron Gimnáziumban. A pedagógus pályatárs a nyugdíjnak köszönhető nyugalomban fogott Körmendi Lajos életművének kutatásába, pályaképe szisztematikus megrajzolásába. Munkájának eredményeként 2012-ben jelent meg a Körmendi alapította Barbaricum Könyvműhely 70. köteteként *Körmendi Lajos világa* című könyv. A Körmendi Lajos pályakezdését (1964–1981) ismertető kötetet még kettő követi, felölelve az életművet, végigkísérve a teljes pályaívet. A tudós tanár immár osztozik a nyilvánosság elé lépők sorsában: kap kritikát, ilyet is, olyat is. A legvitézebben neki szegezett kérdés: ki olvas el ilyen vaskos művet? Majd hozzá még kettőt? (A Körmendi Lajos Pályakezdése 350 oldal.)

Rideg István módszere kétségtelenül egyedi, munkájának legfőbb értékét éppen ez adja. Nem műelemzést közöl, nem is életrajzot, hanem e kettőt együtt. Körmendi Lajos életútja – ahogy minden alkotóé – határozza meg műveinek egymásutániságát. Az alapanyagot az élet (élmény) szolgáltatja.

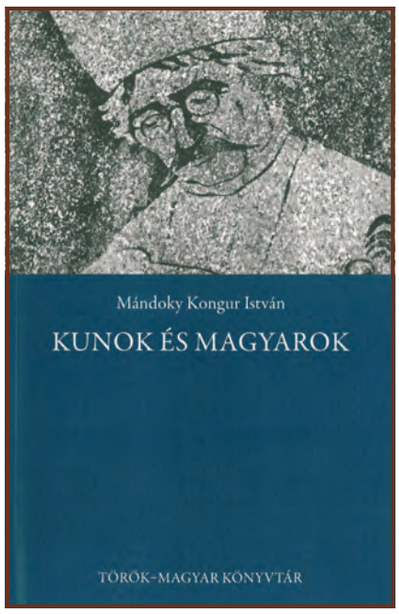

Mándoky Kongur István: *Kunok és magyarok* című könyvét a budapesti Molnár Kiadónak köszönhetjük, ugyancsak 2012-es dátummal, a tervezett Török-Magyar Könyvtár sorozat első köteteként. Megjelentetését – és az útjára induló könyvsorozatot – az alábbiakkal indokolja a két sorozatszerkesztő, Fodor Pál és Vásáry István: „*A törökség és a magyarság kapcsolatai több mint ezer éves múltra tekintenek vissza, messzebbre, mint a Kárpát-medencei magyar államiság története. A honfoglalás előtti fél évezred során a török népek és nyelvek döntő módon járultak hozzá a IX. századi honfoglaló magyarság nyelvi, etnikai és kulturális képének kialakulásához...*"

Mándoky Kongur István – szinte gyermekként – első török nyelvkönyvét

a Nagykunság, a Sárrét és a Hortobágy (a „Háromföld") néprajztudósától, Szűcs Sándortól, a Nagykun Múzeum akkori igazgatójától kapta. Érdeklődése mellett már akkor megmutatkozott fő erőssége, a „terepmunka". Első „nyelviskolájában", a Karcagtól 15 kilométerre fekvő Kunmadaras szovjet laktanyájába merészkedve ismerkedett meg ott szolgáló kazak katonáktól a kazak, majd a nagy hadsereg más nemzetiségű egyenruhásaitól a kirgiz, a krími és a kazáni tatár és a karacsáj nyelvvel. E tulajdonságát – a nyelvi közegben végzett tájékozódást, gyűjtőmunkát – Mándoky Kongur István mindvégig megőrizte. Úgy tervezte, hogy 50 éves koráig „csak" utazik, gyűjt, majd aztán rendezi, rendszerezi tudományát. Korai halála megakadályozta életművének sajtó alá rendezésében. Karcagon dr. Bartha Júlia adta ki a mostani kötetben megjelent írásainak legtöbbjét. A könyv anyagát mégis Mándoky Kongur István kazak, Budapesten élő felesége szolgáltatta a kiadónak, Molnár Ádámnak. (Azt nem tudni, rejtőzködnek-e, felbukkannak-e még egyéb munkái a kun nyelvésznek és néprajztudósnak.)

Mándoky már egyetemi emberként – oktatóként, kutatóként – tartotta fontosnak a „népművelést", a kun eredet, a török kapcsolatok megvilágítását leginkább szűkebb pátriája olvasói számára. Ezért mélyült el barátságuk Körmendi Lajossal, aki akkor már a Szolnok Megyei Néplap újságírója, a Jászkunság folyóirat bejáratott alkotója volt. Mándoky azt vallotta, hogy a szakmai folyóiratok meghatározott olvasóközönségén kívül közös kötelességük a közép-ázsiai rokon népek történetének, kultúrájának, mondavilágának, irodalmának megismertetése Kárpát-medencei legközelebbi rokonaikkal, a Kunság népével. Pályájuk így fonódott össze azokban az években. Mándoky maga is fordított, ugyanakkor hazánkban ismeretlen költők verseit ajánlotta fordításra Körmendinek.

Körmendi Lajos ezzel az intelemmel oly mértékben azonosult, hogy később, a Jászkunság főszerkesztőjeként számos, nálunk ismeretlen költő versének fordítását közölte a folyóiratban. Ez vezetett a pályája csúcsán járó alkotó méltatlan kiebrudalásához a főszerkesztői székből. Az akkori „úri közönség", a megye humán értelmiségének a napi politikával kokettáló csoportja emészthetetlennek, a Tisza-Zagyva tájján fölöslegesnek, a Jászkunság eredeti, ismeretterjesztő szándékától eltérőnek ítélte a folyóirat túlzott irodalmi irányultságát.

A Körmendi Lajos Pályakezdése (1964–1981) kapható a karcagi Csokonai Könyvtárban, Mándoky Kongur István: Kunok és magyarok című könyve a karcagi Győrffy István Múzeumban.

Egri Sándor

Nagykunsági lapozgató Budapesten

Nagykunsági lapozgató címmel tartott előadást 2013. február 21-én dr. habil. Örsi Julianna a Magyar Néprajzi Társaság rendezvényén. Az előadó népes közönség előtt vázolta fel a könyvkiadás múltját és jelenét. A Nagykunságon mindig nagy tisztelet övezte a helyi szerzők tollából megjelent írásokat, ami a Debreceni Református Kollégium szelleméhez köthető. A Jászkun Kerületek egykori lakói történelmi tudatának erősítését és az ismeretek átadását szolgálták ezek a könyvek. Horváth Péter első magyar nyelven írt történelem-könyvét 1823-ban ezer példányban adta ki a kerületi közgyűlés, majd Gyárfás István négy kötetes jászkunokról szóló, napjainkban is forrásértékű könyve az 1870-80-as években is igen hamar elfogyott.

Dr. Örsi Julianna előadást tart a Néprajzi Társaság ülésén Fotó: Bartha Júlia

Napjainkban – különösen a rendszerváltás óta – az önkormányzatok újságok, monográfiák megjelentetését segítik. Főleg civil szervezetek vállalják fel a tudományos ismeretterjesztő kiadványok megjelentetését. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület a kiadója az 55 évfolyamot megért Jászkunság folyóiratnak – amely ez évtől évkönyvként jelenik meg –, és a tudományos konferencia-köteteknek. A Túrkevei Kulturális Egyesület a térségben született tudományos eredményeket teszi közzé a Nagykun Kistérségi Tanulmányok és az Alföldi Könyvtéka sorozatban. A helyszínen több mint 20 könyvbe lapozgathattak bele az érdeklődők és vihették haza saját könyvtárukba. (Közbevetőleg meg kell említenünk, hogy a két megnevezett egyesület decemberben nagy könyvajándékozási akciót bonyolított le, amelynek kedvezményezettjei a települési és iskolakönyvtárak voltak. Jutott belőlük a múzeumokba, levéltárakba is.)

Farkas Rozika kunsági népdalokat énekel Fotó: Bartha Júlia

Az előadásból kiderült, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megyében közel száz aktív és nyugdíjas kutató van, akik tudományos eredményeikkel hozzájárulnak a magyar vidék jobb megismeréséhez. Ezt a törekvést ismerték el több alkalommal a pályáztatók (Nemzeti Kulturális Alap, Nemzeti Vidék Hálózat stb.), amikor ezen egyesületek projektjeit, pályázatait támogatták. Legutóbb a Szűcs Sándor: A puszta utolsó krónikása című könyv megvalósítása nyerte el a kiemelt projektminősítést.

Az előadást a könyvbemutatón kívül Farkas Rozika kunsági dalcsokra, a túrkevei asszonyok kunhímzései, és a nagykunsági hagyományőrző fesztiválokról bemutatott kisfilm színesítette.

Jorsi

Görgey tábornok az árulás vádját is a haza érdekében viselte el

A közelmúltban a Jász Múzeumban Görgey Arthur tábornokról tartott előadást dr. Ócsay Antal kórházi főorvos, aki a szabadságharc hadvezérének útját végigjárva könyvvel adózott a tábornok emlékének. Az előadást követően a tapasztalatai alapján benne kialakult Görgey képről kérdeztük a főorvos urat.

– Ön az előadás során elmondta, hogy szinte véletlenül került kapcsolatba Görgey Arthur tábornokkal. Naplójának olvasása, azt követően szerzett személyes tapasztalatai alapján megfogta a tábornok személyisége. Ma milyen embernek látja Görgey tábornokot?

Vele kapcsolatban főleg a szabadságharc idejéről érdemes beszélni. Az nyilvánvaló, hogy eredetileg, még a forradalmat megelőzően a katonasággal nem volt kibékülve, először kényszerből vállalta a szolgálatot. Családja elszegényedése miatt csak így tudott tanulni, mert a tullni utásziskolában adódott számára egy ingyenes alapítványi hely. Egy tizennégy éves gyerek oda megy tanulni, ahova küldi a szülő.

1832-től 1845-ig volt katona, akkor már főhadnagy volt, de igazából nem volt kedvére való az egyenruha. Mást szeretett volna csinálni, és így lett vegyész, majd, mint általában a magyar nemesek elkezdett a család birtokán gazdálkodni. Ugyanakkor a szabadságharc szólítására gondolkodás nélkül vonult be újra: „Engem a legtermészetesebb érzés késztetett a szabadságharcban az áprilisi törvények védelmére kelni!" Erről volt szó. A szabadságharc alatt aztán rendkívül önfeláldozóan, fegyelmezetten szolgált, amit másoktól is megkívánt. Soha sem kímélte magát, ott volt a tűzvonalban, de helyén volt akkor is, amikor éppen szünetelt a harc. Azt láttam a személyiségében, hogy önmagában bízott, mindent maga csinált, mert csak akkor volt nyugodt. Mindent személyesen ellenőrzött, a hídépítéstől kezdve a sereg menekülését jelentő egykori tárna kibontásáig. A nap 24 órájában a helyén volt, s ezt tette a csatában is, ahol többször volt életveszélyben, még a sapkáját is átlőtték. Olyan példát mutatott, amit nem nagyon lehetett látni az akkori fővezérektől. Windischgraetz például 30 kilométerről, Gyöngyösről vezényelte a kápolnai csatát a kapott jelentések alapján.

– Ebből az emberből csináltak később árulót?

Ha kellett, ezt az áruló szerepet is magára vállalta. Ha így épülhetett fel újra a haza, mert az élt a köztudatban, hogy Magyarországot nem győzte volna le még a kétszeres nagyhatalmi túlerő sem, hanem egy igazi áruló kellett hozzá, akkor ő felvállalta ezt a rá osztott szerepet. Tiltakozott ugyan, de csak úgy, hogy ő sosem hitte, hogy áruló volt. Nagyon szerette a hazáját, akiért mindenre képes volt.

Dr. Ócsay Antal főorvos ***Fotó: Sz. I.***

– Személyes megnyilvánulásait tekintve milyen képet lehet alkotni róla?

Rendkívül zárkózott ember volt. Ez abban is megmutatkozott, hogy elhatározta magában, hogy mit kell tennie, s utána ugyan megbeszélte a tiszttársaival, vagy a vezérkari főnökkel, de mindig tudta, hogy mit akar. Semmi nem befolyásolta. Mindent pontosan tudott a maga idejében. Tudta, hogy le kell tenni a fegyvert, amikor már nem volt értelme a további ellenállásnak, közben azt is tudta, hogy közben még el kell vonulni északi irányba, hogy a szabadságharc elhúzásával remény legyen kedvezőbb feltételek kicsikarására. Egy rendkívül céltudatos erős akarat dolgozott benne.

– A családi életében kevésbé tűnt sikeresnek, mint hadvezérként.

1867-ig biztosan rendben volt a családi élete. Végigolvastam a száműzetésben írott leveleit, akkoriban az emberek nagyon szerettek levelet írni, s ezek alapján ezt állíthatom. Ő '48 március harmadikán nősült meg, utána a szabadságharc alatt több alkalommal is találkozott a feleségével, erre van bizonyíték. Utána hitvese az idegen országban is szolgálta ezt a száműzetésben élő embert. 1867-ig a száműzetésben is példás családi élete volt. Hogy aztán később mi történt, mert öregkorukban külön éltek a feleségével, arra vonatkozóan semmi adatot nem találtam. Nem tudom miért történt ez így.

– Úgy tudom, a tábornoknak volt egy föl nem vállalt leánygyermeke.

Ez igaz! Amikor Karinthiában élt, a felesége hazautazott Berta lányukkal és Kornél fiukkal, akit Magyarországra adtak, a rimaszombati gimnáziumba. Ezalatt neki egy törvénytelen gyermeke született, akiről biztosan lehet tudni, hogy gondoskodott róla, férjhez adta, hozományt biztosított a számára. Ez nem nagyon él a közvéleményben, s a hadvezéri megítélését nem befolyásolja, csak az emberit árnyalja.

– Ön orvosi szempontból is foglalkozott a tábornokkal, elemezte a sebesülését. Egy másik könyvben szintén orvosi kérdésre építve egy személyiségcserés teóriát épít fel a szerzője. Találkozott ön orvosként a tábornok fiatalkorában olyan súlyos betegséggel, ami lehetetlenné tette volna az ő további működését.

Arról valóban lehet tudni, hogy egy májgyulladás miatt egyszer néhány hétre Karlsbadba utazott. Akkor ebből állt ennek a betegségnek a kezelése. Én nagyon tisztelem Kéri Editet, a könyv szerzőjét, sok minden másban jó dolgokat csinált, de itt teljesen eltévedt és képtelenségeket állít. Gondoljon bele: Egy osztrák beépített kém néhány hét alatt a Lajtáig zavarja az osztrák fősereget? Akkor már Windischgrätz előtt le lehetett volna tenni a fegyvert, hiszen mi más lett volna a célja! Ezzel dicsőségesebben és sokkal olcsóbban fejezi be Ausztria az egész ügyet, s a végén nem az oroszok aratják le érte a dicsőséget. Ilyen nincs, ez teljesen elképzelhetetlen!

– Kicsit egy görög sorstragédia szereplőjének érzem Görgeyt.

Igen, és ezt a tragédiát méltóságteljesen viselte öregkoráig. Aztán idővel kezdett ez az árulásvád omladozni, mert mindenki belátta, hogy tarthatatlan. De furcsa módon még ma is az az első, ami beugrik az embereknek a neve hallatán, hogy nem volt ez áruló? Amikor a kilencvenes évek elején Hatvanban a Ságvári utcát Görgeyre keresztelték, a tisztviselőnek az volt az első kérdése, hogy nem volt áruló? Furcsa volt.

– Mi volt az ösztönzője, hogy Ön egy tisztázó szemléletű könyvet írt Görgey tábornokról?

Egyrészt őszintén példát akartam mutatni a mai embereknek, öregeknek és fiataloknak hazaszeretetből, önzetlenségből, önfegyelemből méltóságból. Másrészt pedig a tábornok életútját követő utazásaim során annyi információ gyűlt össze, amit, amint arra egyik barátom biztatott, kár lett volna veszni hagyni. Például mindenki a világosi síkról beszél, egyszer meg kellene jelölni a valós helyet a malom, csatorna, szőlő és a pankotai út mellett, ahol valóban megtörtént a fegyverletétel. Senki nem tudja, hol történt a fegyverletétel, pedig ott van ma is a helye.

Szathmáry István

Jászkun Kapitányok Tanácsa Kunszálláson

Március 22-én Kunszálláson a tavaszi tanácskozáson a házigazda *Kovács Imre* kiskunkapitány, Kunszállás polgármestere, *Polyák Mátyás* borgazdaságában fogadta a kapitányokat, kapitánynékat és a muzeológusokat. Pincelátogatással és borkóstolással kezdődött a program, majd ebéddel folytatódott. Az ízletes étkek mellé a házigazda finom pálinkáját, borait kínálták, a résztvevők nagy megelégedésére. Ezután *Fábián József* jászkun főkapitány elnökletével megkezdődött a tanácskozás, amelyen a kapitányok számba vették a 2013-as év legfontosabb hagyományőrző eseményeit. *Bolla János* jászkapitány szívélyes szavakkal invitálta a nagy- és kiskunkapitányokat, kapitánynékat Jászberénybe, a június 21-23-án megrendezésre kerülő XIX. Jász Világtalálkozóra. *Szépe Ferenc* emeritus kiskunkapitány a július 6-án Kiskunfélegyházán sorra kerülő Hármas Kerületi kézi aratóversenyre hívta a kerületek kapitányait és arató bandáit. A programok után a kapitányi közösség szervezeti kérdéseivel is foglalkoztak. Sötét este volt, amikor a vendégek megköszönve a szívélyes vendéglátást, elbúcsúztak a házigazdáktól, és hazaindultak. ***Iris***

Bolla János jászkapitány, Fábián József jászkun főkapitány és Kovács Imre kiskunkapitány ***Fotó: Bathó Edit***

Az emlékezés koszorúi

Nemzeti ünnepünkön, március 15-én Jászalsószentgyörgyön a Helytörténeti Kör képviseletében Simon Károly elnök és a kör tagjainak egy csoportja helyezték el az emlékezés koszorúját Halmai Ferencz (1823–1903) és Pokorni Miklós (1830–1906) honvédek sírjánál. Megkoszorúzták Rigó Gergely (1783–1857) síremlékét is, aki mint nyugalmazott cs. és kir. kapitány részt vállalt a község által kiállított nemzetőrök kiképzésében a szabadságharc idején. Ezeket a sírjeleket az utóbbi években leltük fel a temetőben és mentettük meg az utókor számára.

A 165. évforduló kapcsán ugyanekkor megemlékeztünk arról a további 43 szabadságharcos honvédről is, akiknek sírja nem, de a nevük fennmaradt a Jászkerületi Honvédegylet (1869) jegyzőkönyvében, illetve más forrásokból már ismertünk. Dicsőség nevüknek és legyen emlékük áldott.

Lukácsi László helytörténeti kutató

Halmai Ferencz dédunokájának köszönetnyilvánítása: *„Mélyen meghatódva és elérzékenyülve köszönettel vettem a március 15-i, 48-as katonák sírjainál történt koszorúzásokról szóló tájékoztatást és a fotókat. Családi történetünkben is tiszteletreméltó, hogy a szabadságharc 165. évfordulóján, dédapánk 110 éves sírjánál először helyeztek el nemzeti szalagos koszorút. Szívélyes üdvözlettel köszönöm valamennyi közreműködőnek. Halmai Tibor”*

Halmai Ferenc sírjánál a jászalsószentgyörgyi temetőben március 15-én ***Fotó: Turóczi Lajos***

Negyed százada emlékezünk

1989 óta, huszonöt éven keresztül április 3-án köszönthetjük és kísérhetjük végig a Jászberénybe érkező katonai hagyományőrző csapatok felvonulását, az 1849-es történelmi emlékhadjárat résztvevőit. Jászberény huszonöt évvel ezelőtt befogadta, s fogadta azt az elszánt, kilenc főből álló, lelkes huszárcsapatot és kísérőiket, akik Fülöp Tibor Zoltán vezetésével azt vették a fejükbe, hogy lóháton, korhű ruházatban és fegyverekkel bejárják Jászberénytől Vácig a tavaszi hadjárat útvonalát, emlékhelyeit. Akkor a rendszerváltást közvetlenül megelőző időben nem volt ez egyszerű vállalkozás. Eleinte értetlenséggel, és megannyi nehézséggel kellett szembenézniük a Budapesti Történelmi Lovas Egyesület tagjainak, de támogatta és nevét adta a rendezvényekhez a Széchenyi Társaság, a Görgey család, később a Kossuth Szövetség is.

Ehhez Jászberény is jelentősen hozzájárult, hiszen 1993-tól április 3-a a város napja. A Jász Múzeumban állandó kiállítással tisztelegtek a szabadságharc gyermekhősei előtt.

1991-ben megalakult az Európai Unió Magyar Lovas tagozata, amely 1996-tól Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetséggé alakult át. 2003-ban létrejött a Magyar Hagyományőrző Világszövetség. Ezek a szövetségek ma már több mint háromszáz szervezetet foglalnak magukba. Ennek a nagyon jelentős munkafolyamatnak kitartó és értő szervezője Fülöp Tibor Zoltán. Tevékenysége folyamatosan idomult a változó feltételekhez. Ő volt a lelke, mindentudója a folyamatos szervező és gazdagodó tevékenységnek. Gyermekkori emlékek fűzik városunkhoz, hiszen nyári vakációk emlékeit élte meg itt.

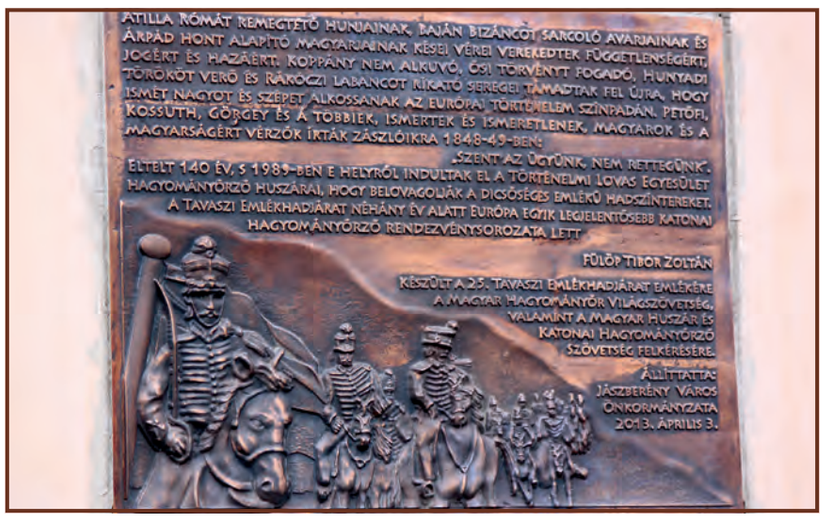

A Tavaszi emlékhadjárat emléktáblája a jászberényi Városháza falán
Fotó: Bugyi Gábor

A következő évben a Váci Lovas Bandériummal bővült a lovasok létszáma, és a jászberényi városi ünnepségen már két hazai lovascsapat is részt vett, majd másnap a megye határáig vezette a Nagykátára vonuló lovasokat. A negyedik évtől az időközben megalakult Jász Lovas Bandérium is csatlakozott hozzájuk. A *Tavaszi emlékhadjárat* mind nagyobb nyilvánosságot, elismertséget szerzett. Az ország középső részén Jászberénytől Nagykátán-Tápióbicskén-Isaszegen-Gödöllőn át Vácig mintegy tíz nap alatt százötven kilométert lovagolva, táborozva, 1848-49-es emlékhelyeket felkeresve, koszorúzással, tiszteletadással emelte ki a halványuló emlékezés homályából a szabadságharc eszmeiségét, történelmi jelentőségét.

Tevékenysége révén gyarapodott a rendezvényekhez csatlakozó települések száma, bővült a túra útvonala is. Ma már Jászfényszaru, illetve Boldog község is gyülekező hely. Április 2-án Boldog határában játsszák el a hatvani csatát.

A Jászságban már Jászjákóhalmán, Jászdózsán, Jásztelken is vannak ünnepi rendezvények. Volt alkalom arra is, hogy a trianoni határon át a nagysallói csata hadszínterére, sőt Révkomáromba is eljutottak a Tavaszi emlékhadjárat hagyományőrzői.

Ebben az évben, Jászberényben a Városháza falán, emléktáblán örökítették meg a negyedszázados Tavaszi emlékhadjárat egyre gazdagodó emlékét.

Bolla János jászkapitány

Jászok Világtalálkozója

Jászberény hónapok óta készül az idei XIX. Jász Világtalálkozóra, amelynek június 21. és 23. között ad otthont a település. A város önkormányzata legutóbbi ülésén döntött a rendező jogán az idei jászkapitány személyéről. Társadalmi szerepvállalása, a hagyományőrzésben kiemelkedő szerepe, valamint a Jászság és a jászok jó hírnevének gazdagítása alapján a testület tagjai egyhangúlag a jászberényi születésű Rékasi Károly színművész mellett tették le voksukat.

A jászkun redemptio, azaz önmegváltás 250. évfordulója alkalmából először 1995-ben jöttek össze Jászberényben az elszármazott jászok, hogy méltóképpen emlékezzenek őseikre. Azóta a jászsági települések mindegyike otthont adott a rendezvénysorozatnak, amely 2013-ban visszatér kiindulási pontjára.

A jászberényi háromnapos program ez alkalomból új műsorelemekkel bővül. Az elszármazott jász települések közül egy a rendezvény díszvendégeként mutatkozhat be a seregszemlén. A szervezők szándéka szerint ezen túl minden évben olyan település részesül ebben a kitüntetésben, amelynek alapítói jászok voltak, és mai napig őrzik jász identitásukat.

Ebben az évben Jászkarajenő lesz a világtalálkozó díszvendége.

Hamarosan elkészül a Jászok Nagykönyve is; a díszes relikviában a résztvevők kézjegyükkel örökíthetik meg üzenetüket a jövő nemzedékeinek. A Jászok Nagykönyve az ötletgazdák elképzelése alapján egyfajta vándorkönyvként ezután minden évben hasonló szerephez jut a rendező településeken.

A június 22-i díszünnepség a Jászkürt, más néven Lehel-kürt hangjával veszi kezdetét, amelyet a jeles ünnepen élőben szólaltat meg Bernhardt András helybeli művésztanár. A műsort színvonalas programok jellemzik. A Jász Világtalálkozón fellép többek között a Ghymes együttes, Rúzsa Magdi és a nemzetközi hírű Jászság Népi Együttes. A rendezvény fővédnöki tisztét idén Csányi Sándor, az OTP Bank Nyrt. elnök-vezérigazgatója tölti be.

Jászberény Város Önkormányzata és a Jászok Egyesülete mint rendezők, valamint a Jászkerület Nonprofit Kft. mint szervező szeretettel várnak minden kedves érdeklődőt a jászok fővárosába.

Pásztorok és halászok

Mára már csak nyomokban maradt meg az a népi kultúra, amit Kunkovács László fotói ábrázolnak. A neves fotóművész, egyúttal néprajzkutató 62 képét mutatta be a budapesti Forrás Galéria idei első tárlata, 2013 februárjában.

Kunkovács László fotóművész

A kiállítás anyaga két témakörre terjedt ki: megismerkedhettünk a magyarországi pásztoremberek életével és tevékenységével, valamint a hagyományos halászatot űzők világával. Megjelentek e két ősi foglalkozás művelőinek portréi, eszközei, a tevékenységük keretéül szolgáló környezet, a tanyák, ahol élnek, sajátos melléképületeikkel.

Herman Ottó, a nagy természetbarát ősfoglalkozásnak nevezte a pásztorkodást és a halászatot. A kiállított fotókon megörökített életképek, arcok valamikor talán éppolyan ereklyék lesznek majd, mint az amerikai indián világ fennmaradt képei. A jelenlegi civilizációs zsákutca-világban hasznos dolog felidézni azt a természetközeli életet, amit ezek az emberek egykor éltek (és kis részben, itt-ott még ma is élnek). A kinnháló gulyás, a magányában is önérzetet, lelki tartást mutató juhász, a szótlan halász mind ennek a világnak a reprezentánsai, a maguk ma már kuriózumszámba menő eszközeikkel (juhászkampó, nyomóháló, tapogató), melyek azonban egyúttal használóik, alkalmazóik igen nagy szakértelméről, természetismeretéről is tanúskodnak. Ezek az emberek nem szennyezik, nem rabolják ki környezetüket, hiszen az mindennapi létezésük kerete, alapja is egyben. Nem csak egyfajta nosztalgiának lehetnek alanyai, de valamiféle mintául is szolgálhatnak, amihez talán egykor valamilyen formában visszanyúlhatunk.

Az öreg halász

A juhász

Halászháló kivetése

Kunkovács László Endrődön (ma Gyomaendrőd) született 1942-ben, és tanítóképzőt végzett. Első munkahelye Csárdaszállás tanyavilága, az ottani tanyasi iskola volt. Újságírói oklevelet is szerzett, és sokáig az MTI fotósa volt. A 80-as évektől már szellemi szabadfoglalkozású, aki hátizsákját hátára véve járta – szó szerint – a világot. Jóllehet a világ közepének az Alföldet tartja, távoli térségeket is célba vett, így eljutott Szibériába és Belső-Ázsiába is, a szomszédos országokról, a Balkánról nem is beszélve. A távoli országokban is a népi, néprajzi hagyományokat kutatta, felkereste az ősi áldozóhelyeket, a felfedezett sziklarajzokat, beszélt az ott élő „bölcsekkel". Munkáját, felfedezéseit néprajzi, szociográfiai, kultúrtörténeti írások százaiban tette közzé. 2000-től több könyve is megjelent, idénre várható Pásztoremberek monográfiája.

Számos kitüntetésben részesült, legutóbbi a Magyar Érdemrend Tiszti Keresztje, ezt 2012-ben kapta. Tagja a magyar Művészeti Akadémiának.

Szöveg, kép: Bognár Mária

Korai Hamza-festménnyel gazdagodott a jászberényi Hamza Múzeum

Volentik Lajos önzetlen felajánlásának köszönhetően új olajképpel gazdagodott a Hamza Gyűjtemény és Jász Galéria. A budapesti úriember ajándékát az is kivételessé teszi, hogy Hamza D. Ákos egyik nagyon korai művéről van szó. A bal alsó sarokban látható aláírás és keltezés szerint ugyanis a tabló 1922-ben készült, azt követően tehát, hogy a kivándorlás lehetőségét is számba vevő, érettségizett ifjú Kecskemétről Budapestre költözött. Hamza ekkor mindössze 19 esztendős volt, tehát könnyen megtörténhet, hogy a közepes terjedelmű munkát már, mint főiskolai hallgató véglegesítette. Mivel a jászberényi kismúzeum kollekciójának eddigi legkorábbi képei az 1950-es évekre datálhatók, a *Tabán* című festmény által fogalmat alkothatunk arról is, milyen irányzatot, stílusteremtő iskolát követett Hamza fiatalként.

kedvelték, főként miután megszületett és egyre nagyobb szerephez jutott a fotózás.

A témaválasztás sem véletlen, hisz művésztársaihoz hasonlóan Hamza is szívesen látogatta a hatásvadász módon némelykor kocsmáknak nevezett kávéházakat, és nem csupán Párizsban, hanem Budapesten is. A Tabán pedig épp arról volt híres, hogy bővelkedett italozókban, borpincékben, söröző́kben, vendéglőkben, ezért roppant könnyedséggel a korabeli írók, költők, piktorok frekventált és kedvelt városkerületévé, illetve „munkaterületévé" vált. Hogy pontosan mi célból vagy milyen megfontolásból született meg a Hamza-féle *Tabán*, nem tudni, ám a központi figura öltözete alapján feltételezhető, hogy nem az 1922-es állapotot tükrözi, hanem egy korábbit.

Az elnagyolt, széles ecsetvonásokkal és visszafogott színekkel megoldott utcaképet – amely alapjaiban már magán viseli a kiforrott alkotó meghatározó formajegyeit – mindenesetre nagy örömmel fogadta múzeumunk, és persze annak reményében is, hogy újabb lappangó művek kerülnek majd elő a második világháborúban részben megsemmisült Hamza-hagyatékból.

A Tabán ***Fotó: G. K. E.***

A kompozíció az 1930-as években lebontott budapesti Tabán egyik utcai kereszteződését ábrázolja, amint éppen áthalad rajta egy asszony. Korabeli fotók segítségével a helyszínt is sikerült beazonosítanom, így tudjuk, hogy a vásznon az Aranykacsa és az Aranykakas utcák találkozási pontját örökítette meg az alkotó. Egyébként a vászon hátoldalát védő papírra a korábbi tulajdonos felragasztott egy 1937-ből származó újságillusztrációt, amely szinte abszolút hasonlóságot mutat a tablón megjelenített utcaképpel. Előfordulhat, hogy Hamza is fotó alapján dolgozott, hisz ezt az eljárást igen sokan

A festmény Korányi Márton hajdani pesti újságíró kollekciójából jutott Volentik Lajos tulajdonába, akinek ezúton is nagyon köszönjük a megkeresést és az ajándékozást.

Gurzó K. Enikő
művészettörténész

Tárgymustra a Jász Múzeum raktárában

A Jász Múzeum raktárainak polcain sorakozó több ezer tárgy között vannak olyanok, melyek küllemüknél, elnevezésüknél, funkciójuknál fogva kitűnnek társaik közül. Ilyen pl. a 2010-ben Szántai Katalin által ajándékozott két darab *kamásli.* Régies hangzása miatt akár egy kvízműsor kérdései közt is helyet kaphatna, de funkciójánál fogva is az egyszerű, tetszetős és praktikus kategóriába tartozik.

A kamásli régi változata
Fotó: Bugyi Gábor

A szó eredetére vonatkozóan többféle adatot is találunk. A Révai Nagy Lexikon szerint a francia *gamache* szóból ered. A Magyar Értelmező Kéziszótár szócikkében azt olvashatjuk, hogy ez a megnevezés megtalálható a német (Kamasche, Gamasche > lábszárvédő, bokavédő), a spanyol (gandamaci >bokavédő) és az arab (gild, gadmassy, ghadameszi >bőr) nyelvben is.

Kamásli napjainkban

Ez a posztóból, vagy bőrből készült alkalmatosság praktikus és esztétikus is volt. A régi aszfalt nélküli utakon védte a cipőt, és a nadrágot a portól, sártól, víztől, másrészt télen melegítette a lábfejet és a bokát. A gyűjteménybe került egy pár kamásli, három részből szabott, sötétkék posztó, bőrcsíkokkal szegett patentokkal

záródó. A lábfej résznél széles gumival ellátott, mely a cipő talpához való rögzítést célozta. Igen precízen elkészített tetszetős darab. A Révai Nagy Lexikon szójegyzékéből azt is megtudjuk, hogy az osztrák-magyar hadseregben is használatos volt azoknál a csapattesteknél, amelyek nem viseltek ún. magyar nadrágot vagy lovaglócsizmát. A bosnyák csapatok egyenruhájának pedig, rendes kiegészítő része volt.

De tévedünk, ha úgy véljük, hogy a kamásli használata a múlté. Valószínű praktikussága révén túlélte az idők viharát, és noha anyagában és küllemében megújult, de a 21. században is hasznos cipő és lábszárvédő ruházati kiegészítő maradt. Elsősorban kerékpározók, túrázók, hegymászók, vadászok használják, így sport és vadászszaküzletekben kaphatók. Anyaguk általában vízálló bőr, vagy műanyag, magasabb vagy alacsonyabb szárral. A hosszú hegyi túrákhoz készülnek az erős, tartós, vízálló és légáteresztős változatok. A lovassportban is ismeretes ez a kiegészítő. A lovak inait és ízületeit védi a szállításnál.

Kókai Magdolna néprajzkutató

„Édes" bemutató Jászalsószentgyörgyön

A *Jászalsószentgyörgyi Helytörténeti Kör* irodájában nem fértünk el, többen a lépcsőházból nézték végig, ahogy Zsigri Lászlóné bemutatta a pörkölt torta (a Jászságban így nevezik) alapanyagait és az elkészítéséhez szükséges kellékeket.

Nehezen melegedett a rezsó, így volt idő megnézni az okleveleit, a versenyeken elért díjait, kupáit, a tortákról készült fotógyűjteményét. Marika az édesanyjától örökölte e munkát, mert Manci néni volt a faluban az egyik asszony, aki mesterien értett a grillázstorta készítéshez.

Ma már Marika is nagy kedvvel, szeretettel és kreativitással készíti – sajnos már csak egyedül a faluban – ezt a hagyományos süteményt. Most eljött hozzánk bemutatni és az érdeklődőknek segítséget adni. Feszülten figyeltünk és többen jegyzeteltek is, amikor a receptet és a sok-sok fortélyt elmondta a mesterasszony:

„A pörkölt torta két alapanyagból áll, cukorból és a magvakból. Nem mindegy, hogy milyen kristálycukorból, mert manapság ki kell tapasztalni, hogy melyik országból, melyik gyárból származó termék a megfelelő. Következnek a magvak: tökmag, napraforgómag, szezámmag és az örök klasszikus, a dióbél. Kísérleteznek a kókusszal, mákkal is. 1 kg cukorhoz 40 dkg anyagot használok. Először a cukrot olvasztom fel folyósra, utána belekeverem az őrölt vagy egész magvakat, darált vagy tört dióbelet, majd kiöntöm, nyújtom, formázom. A nyújtást legjobban a tetőpalán szeretem, de a műanyag és a fa, amit lehet zsírozni, vagy vizezni, az is jó. Fortélyok, amikre az idők során jöttem rá: Először kevés cukrot kell melegíteni, hogy ne égjen oda. Az egy kiló cukrot háromszorra teszem fel. A cukrot nem szabad keverni, csak a lábasban lassan mozgatni. Amikor kiszedem a fazékból, mindig szórok alá „anyagot", s akkor nem ragad.

A torta formázása

Ma már fából, vagy gipszből mindent ki lehet alakítani. A díszítésnél csak arra kell ügyelni, hogy a hab jó kemény legyen. Én először felverem a tojásfehérjét, és csak utána teszem bele apródonként a porcukrot. Nejlonzacskóból alakítom ki a habzsákot. Tulajdonképpen, csak ennyi az egész."

A megjelent gyerekek nagy kedvvel csavarták, formázták és díszítették a kinyújtott darabokat, de a 60 felnőtt résztvevő közül csak a szervező, Blaha Zoltánné, Erzsike merte kipróbálni a nyújtást és a formázást, azonban mindenki ígér-

A kismalac díszítése

Az érdeklődő közönség

A formázáshoz sok ötlet kell, de a gyors dermedés miatt egyszerű formákat kell alkalmazni. Régen a kicsiket krumpliból, a nagy formákat édesapám marharépából faragta. Alig győzte, mert egy tortához a formát csak egyszer lehetett felhasználni.

te, hogy otthon gyakorolni fog. Vajon akad-e majd versenytársa Marikának? Meglátjuk, mert ősszel megrendezzük a versenyt az otthon készített alkotásokból.

Szöveg és kép:
Marton Rita

50 éves az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör

Örömmel olvastuk a meghívót, mely 2012. november 29-én az Ózdi Művelődési Intézmények Lajos Árpád Honismereti Köre fennállásának 50. évfordulója alkalmából tartandó jubileumi emlékülésre hívta a jászkiséri Csete Balázs Honismereti Egyesület tagjait. Tagságunk 15 fővel indult útra, s egy rövid pihenőt tartva Szarvaskőn, 9 órára értünk Ózdra a Gyári temetőhöz. Sok régi kedves ismerőssel találkoztunk, köztük a jászjákóhalmi, a bánrévei, a miskolci, és az ózdi szakkörök tagjaival.

A rendezvény 10 óra 30 perckor kezdődött. A temető ravatalozó épülete előtt megemlékező beszédet mondott Balogh Lászlóné, a Kör titkára, melynek részleteit az alábbiakban közöljük:

„Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves vendégeink! „Szép csillag a honszeretet, gyönyörűségesen ragyog." – mondja Petőfi 1845 őszén, amikor a magyar dicsőség témakörét járja körül gondolatban. Ezt a tündöklő ragyogást érzékelhetjük Ózdnak, ennek a múlt időkbe vesző szellemi központnak az egén is...

Tisztelgő emlékezésünkkel keressük az 50 évvel ezelőtti dátumot: 1962. novemberét. November 9-én az Ózdi Városi Tanács tanácstermében alakuló ülést tartottak 21 – a múlt emlékeit gyűjtő személy részvételével, ahol kimondták a Borsod megyei Múzeumok Baráti Köre Ózdi alcsoportjának megalakulását. Céljuk volt a múlt emlékeinek gyűjtése, és a gyűjtemény számára múzeum létesítése. Ehhez az elhatározáshoz – már korábban – felkereste a miskolci Herman Ottó Múzeumot Veszelovszky Viktor és dr. Faggyas István, hogy tanácsot és támogatást kérjenek.

A megalakult múzeumbaráti kör elnöke Dobosy László, titkára Veszelovszky Viktor lett. 1964. január 1-jétől a Liszt Ferenc Művelődési Ház, majd az Ózdi Népművelődési Intézmények létrejötte után „Honismereti Kör" néven, annak szakköre lett.

Körünk tevékenységét megalakulásától 1967. január 1-ig Kemenczeyné Végh Katalin, 1967 január 1-jétől dr. Bodó Sándor, majd egri múzeum igazgatói kinevezése után dr. Szabadfalvi József megyei múzeum-igazgató segítette.

Körünk titkárai voltak:

1962–69-ig: Veszelovszky Viktor

1969–79-ig: Czakó Gyula

1979–2000-ig: Nagy Károly

A kör létezésének első időszakától kezdődően rendkívül intenzíven, lankadatlan szorgalommal gyűjtötte Ózd és környékének történelmi, néprajzi és ipartörténeti emlékeit-régészeti tárgyak és szellemi értékek vonatkozásában egyaránt.

A kör megalakulása után rendszeresek voltak a kiemelkedő rendezvények: pl.: 1964-ben Veszelovszky Viktor szerző munkáját dicsérte a palóc néprajzi és népművészeti kiállítás, 1970-ben a *125 éves az Ózdi Gyár* című kiállítás nyitotta meg kapuit. Ez utóbbit 8000 látogató tekintette meg. A gyártörténeti szakcsoportok munkája jó hírét öregbítette ez a siker, s a legszebb eredmény is az övék volt, mert 1971-ben az Ózdi Kohászati Üzemek vezérigazgatója biztosított egy 300 m² alapterületű épületet állandó gyártörténeti bemutató céljára, mely később Gyártörténeti Múzeummá nőtte ki magát. E munkában elévülhetetlen érdemei vannak Vass Tibornak, körünk egyik tekintélyes alapító tagjának. Ő lett az említett múzeum vezetője is.

A *700 éves Ózd* nevű kiállításra 1972-ben került sor. A jubileumi évforduló jegyében Ózd fejlődésének bemutatása képezte köri feladatunk gerincét.

Településtörténeti szakcsoportunk munkáját illette a dicséret az elért eredményekért. A kiállítás anyagának egyik gyűjtője és fáradhatatlan szervezője: Dobosy László köri elnök volt. Iskolaigazgatóként intézménye folyosóin néprajzi gyűjtött tárgyak sokasága volt látható. (Hozzá hasonló munkákat végzett a helyi József Attila gimnáziumban Soltész József igazgató és felesége: Soltész Józsefné.) Dobosy László, mint nyugdíjas iskolaigazgató egész Ózd és környéke szakrális épületeit, malmait, borospincéit, helyneveit gyűjtötte össze. A honismereti körben működő gyűjtő- és kutatómunka megismertetésére vállalkozott a *Lakóhelyünk Ózd* című évkönyvünk, melynek első száma 1970-ben látott napvilágot.

A gyűjtőmunka egyik érdekessége volt, hogy az OKÜ iratait selejtező Veszelovszky Viktor sok értékes helytörténeti anyagot talált a selejtezendő iratok között, melyekkel gazdagabb lett a Városi Múzeum iratanyaga. Veszelovszky Viktorról még meg kell említeni, hogy értékes numizmatikai gyűjteményét nagy sikerű előadásokon népszerűsítette. Továbbá, hogy sikeres pályamunka volt hadifogsága története.

Második köri titkárunk Czakó Gyula volt. Halála után Vass Tibor így emlékezett rá: „Sajószentkirályon született 1922-ben, földműves családban. Iskoláit nagy nehézségek között Sajószentkirályon, Tornalján, Miskolcon végezte – testvérbátyai segítségével. Katonai szolgálatból és hadifogságból hazatérve – szlovákiai területen élő édesapjának segített a földművelésben, mert mint magyar, hivatali munkát nem kapott. 1946 decemberében az áttelepítés elől Magyarországra menekült. Hamarosan elhelyezkedett a közigazgatásban: előbb Sajókazán, majd Nagybarczán dolgozott. Ezt követően a Sajómenti Vegyiműveknél, majd a Miskolci Vasipari Szövetségnél. 1953 szeptemberétől az Ózdi Kohászati Üzemeknél dolgozott élete végéig. Hivatali teendői mellett a honismereti munka során állandó kapcsolatban maradt a faluval, a falu életével. A honismeret volt a szenvedélye, erre áldozta szabadságát is. A paraszti munkát fiatalon megismerte, szokásainak, hagyományainak gyűjtését fáradhatatlanul szervezte. Tagja volt a Magyar Néprajzi Társaságnak, és elnökhelyettese a Borsod Megyei Hazafias Népfront Honismereti Bizottságának. Az Ózdi népművelési Intézmények által fenntartott honismereti körben megalakulásától fogva tevékenyen részt vett, 1969-től haláláig titkárként. Váratlan halála nagy veszteség a hazai honismereti mozgalomnak is."

Következő titkárunk az a Nagy Károly, aki a szívéhez-lelkéhez oly közel álló honismereti munkával 1962 óta foglalkozott behatóan – az akkor ala-

kult Múzeumbarát Körben, valamint a belőle kinőtt Lajos Árpád Honismereti Körben, melynek haláláig meghatározó vezető személyisége volt. Átgondolt vezetése, irányítása által körünk tagjai sok szép sikert értek meg. (Tanulmányi kirándulások, értékes előadások, hagyományőrző ünnepségek.)

1980 óta évente nagy sikerrel hirdették meg az Ózdi Honismereti pályázatot. Ezáltal eredményesen ösztönözték a helytörténeti, néprajzi kutatást. Jelen voltunk az országos és regionális konferenciákon, dolgozataink elismeréseként pedig a miskolci Herman Ottó Múzeum 1985-ben körünknek ítélte a megyei Istvánffy díjat. Úgy értékelhetjük ezt, mint nagyon komoly eredményt, amint azt Nagy Károly 1992-ben, a kör fennállásának 30. évfordulója alkalmából megfogalmazta: „Honismereti körünk komoly közművelődési missziót teljesít. A tájban valóságos kis Sziget, s e sziget közössége nagy és szép feladatokat vállalt és végzett. Körünk tagjai megragadtak minden alkalmat, hogy ápolják a tájhoz, a szülőföldünkhöz, a városhoz, a faluhoz való igazi tiszta kötődést, mellyel erősíteni kívánták a nemzethez való tartozás tudatát."

Szorgos, kiválóan felkészült önkéntes gyűjtők és kutatók sora nőtt ki e körből. Közülük Nagy Károly mellett Dobosy László, Faggyas István, Veszelovszky Viktor, Vass Tibor, Németh Gyula, É. Kovács László, Saffarik Gyula, Molnár Mihály, Mikola Béla, Kurucz János, Pál Zoltán és mások nevét országosan is megismerték, hiszen együtt több mint 30 önálló kötettel jelentkeztek. (Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a később megjelent Arvisura című könyv írója Pál Zoltán volt. Emlékére állították azt a sziklatömböt, mely az Önkormányzat épületei ölelésében látható.)

A szervezőmunkában Nagy Károlyé volt a főszerep, de mindig talált időt arra, hogy kutatással és rendszeres publikációval segítse társait. Összeállította a *Beszélnek a régi kövek*..., valamint a *Régi Históriák* című honismereti olvasókönyvet, feldolgozta az Ózd környéki bányászat történetét, Almási Balogh Pál életútját, az ózdi kórház históriáját, szülőfaluja krónikáját, könyvben örökítette meg Bakonyi Béla abaújszántói pedagógus tevékenységét, leírta a szentsimoni műemléktemplom értékeit. Több tucatnyi hosszabb-rövidebb tanulmánya jelent meg.

1990 októberében alakult újjá a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Bizottság, amely a mai megyei egyesület elődje, s amelynek elnöki tisztét 1996-ig Nagy Károly töltötte be nagy lelkesedéssel. Amikor gyengülő egészségi állapota miatt e tisztségtől megvált, az egyesület tiszteletbeli elnökévé választották. A betegség baljós jelei sem tudták letéríteni a tevékeny és alkotói útról, fáradhatatlanul szervezett tovább. Emlékhelyek kialakítását, emlékjelek állítását köszönhetjük neki. Kazinczy Gábor, Tompa Mihály, Almási Balogh Pál helyi kultuszának egyik fő irányítója volt. Kapcsolatot teremtett több honismereti körrel, testvérkörök jöttek létre, pl: Jászkisérrel, Jászjákóhalmával, Balassagyarmattal, Rimaszombattal, Tornaljával, valamint Ónoddal és Kelemér-Gömörszőllőssel. S hogy ez a teljesség igénye nélkül ismertetett életmű mennyire maradandó, azt csupán közismert írásbeli alkotásai, tanulmányai, könyvei bizonyítják – ékes tanulság, hogy az imént említett testvérkörök nagy százaléka jelen van, részt vesz itt, ezen a megemlékezésen. Eljöttek, mert így is szeretnénk kifejezni Nagy Károly iránti tiszteletünket, megbecsülésünket.

Végig tekintve az elmúlt fél évszázadon nem mondhatunk mást, mint hogy drága Nagy Károly, s Ti is mind kedves „nagy öregek", akik sorainkból távoztatok el, fogadjátok tisztelgő főhajtásunkat fáradozó munkálkodásotokért!

Ózd szellemi központ volt, természetes, hogy ide az átlagnál jóval több jutott a gyűjtő-kutatóemberből is. De mind értékes egyéniség volt, aki a nemes cél, a honszeretet megvalósításáért dolgozott. Mindannyian, drága eltávozott társaink!

Szépen ragyog általatok Ózd fölött a honszeretet csillaga, 50 év után emlékhelyet szeretnénk kialakítani a tiszteletetekre pl: emlékoszlopot a temetőben, vagy emléktáblát a múzeum falára közös tisztelgés céljából. Igyekszünk majd megvalósítani, ha körülményeink megengedik. Annál is inkább, mert a felejtés ellentéte az igazmondás, és azért is, mert mások is ezt várják tőlünk. Gondoljunk csak arra, hogy már híres költőnk Szabó Lőrinc is így beszélt hozzánk a Tücsökzenében: *„Segítettetek, vigasztaltatok Ózd, Igal, Patak, hazám szívei"*.

Segítsünk... hát továbbra is partnerséggel, a testvér körökkel és érdeklődőkkel! Ti pedig példaképeink maradtok mindannyian, amíg csak élünk! Úgy legyen!

E gondolatok jegyében folytassuk eljövendő munkálkodásunkat!"

Balogh Lászlóné,
az ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör titkára

A megemlékező beszéd után elhelyeztük koszorúinkat Nagy Károly sírjánál, majd autóbuszra szállva rövid időn belül megérkeztünk az ÓMI Városi Múzeumba, ahol megtekintettük Lajos Árpád, a kör névadójának emlékkiállítását, és a múzeum kiállításait. Ezt követően az Olvasóba, az emlékülés színhelyére mentünk, melynek levezetője Pappné Szarka Magdolna, az Intézmény igazgatója volt. Az emlékülést Riz Gábor országgyűlési képviselő, a BAZ Megyei Közgyűlés alenöke, és Fürjes Pál Ózd Város polgármestere köszöntötte.

Nagy László, a Bolyai Farkas Szakképző Iskola tanulójától hallhattuk Juhász Gyula: Himnusz az emberhez című versét. Alabán Páter szociológus tanár értékes előadása után – mely a Honismereti Kör 50 éves munkáját taglalta – Döbör Istvánné, a kör vezetője 50 év története címmel foglalta össze a kör fél évszázados tevékenységét részletesen, mindenre kiterjedően, vetítéssel szemléltetve előadását.

Az előadások után a meghívottak, – köztük egyesületünk is – köszöntötték a jubiláló kört, és átadtuk ajándékainkat. Az emlékülést követően ebéd következett a Holdfény étteremben, ami a kora délutánig tartott.

A Lajos Árpád Honismereti Kör és a jászkiséri Csete Balázs Honismereti Egyesület kapcsolata több évtizedes múltra tekint vissza. Ez a jó kapcsolat elődeinknek köszönhető, amit mi is szeretnénk tovább folytatni, ápolni. A kör által végzett fél évszázados munka példa értékű, és követendő mindenki számára. Az elért eredményeikhez gratulálunk, terveik megvalósításához kívánunk erőt, jó egészséget, kitartást.

Benedek József,
a Csete Balázs Honismereti Egyesület elnöke

Színes hidak a Jászság közepén

Fehérhíd, Zöldhíd, Feketehíd... Van, aki e földrajzi neveket nem ismeri? Az idősebb jákóhalmiak közül nem sokan vannak olyanok, de a berényiek közül is sokan tisztában vannak, hogy miről van szó.

Könnyű kitalálni, hogy mindhárom a színéről kapta a nevét, s ma már csak a Feketehíd áll közülük. Hajdan, amikor még nem járt a busz, vagy járt – de éjszaka akkor sem nagyon – sokszor felsóhajtottak a jákóhalmiak a 31-es úton bulizni menet Berénybe: „Na, itt a Zöldhíd, harmadán már túl vagyunk." Aztán: „Na, a Fehérhídig is elértünk, már csak a harmada van hátra!"

A háttérben a Zöldhíd, előtte már áll az utóda 1978-ban *Fotó: FIF*

Berényből meg elindultak Jákóhalmára a „Malom presszóba" kártyázni, vagy udvarolgatni: „Na, itt a Fehérhíd, a harmadán már túl vagyunk." Aztán: „Na, a Zöldhídig is elértünk, már csak a harmada van hátra!" Talán még találkoztak is valahol félúton.

Ma már csak a hűlt helyük van meg. A Fehérhíd – fekete-fehér csíkosra meszelve a vasbetonból készült két korlátja – kb. ott volt, ahol most a körforgalom van a berényi elterelő útnál. Nem volt az híd, csak egy áteresz az út két oldalán futó árkot kötötte össze talán 1883 óta, mikor az út is átkerült ide a Zagyva túloldaláról. Az '50-es években még hatalmas bukkanó volt itt és beszűkült az útpálya. Később már kisebb volt a bukkanó, de csak akkor szűnt meg teljesen, amikor a híd is – valamikor a '70-es évek végén. A róla fennmaradt egy fotót is egy balesetnek köszönhetjük: 1977. decemberében a sűrű hóesést és ködöt figyelmen kívül hagyva egy bélapátfalvi teherautó az útszűkület miatt beleesett az árokba. Aztán egy miskolci postakocsi vezetője „a hídon ágaskodó tehergépkocsit meglátva... megijedt" és kocsistól beleesett a túloldali árokba. Erről jelent meg a megyei lapban egy elrettentő tudósítás.

A Zöldhíd szintén a 31-es úton volt a Zagyván, a Jászberény-jákóhalmi határon. Beton híd volt, zöld vaskorláttal. 1944-ben elkerülte a felrobbantást, mert a repülőről ledobott bomba a híd mellett esett a folyóba – hatalmas krátert vágva bele a mederbe. Így aztán az arra járó kocsikból elhűlve látták az idegenek, hogy a jákóhalmi ifjak milyen magabiztosan ugrálnak fejest a híd karfájáról a térdig érő vízbe. Aki nem ismerte a terepet, nem tudta, hogy ott egy több méter mély gödör van. Az egyik alkalommal is népes fiúsereg vonult ki, aztán csak úgy gatyátlanul *feredőzni* kezdtek. Nem is volt volna baj, ha egyszer csak arra nem tévedt volna az egyik tanár úr a kedves nejével, és le nem ült volna a partra a selymes fűbe. Miután már kezdett a levegő hűvösödni, s csak nem tágítottak – az egyik fiú kénytelen volt diszkréten odainteni a tanár urat, hogy nem sétálnának-e már egy kissé odább, merthogy már kezdenek fázni, s nem tudják a gatyájukat becserkészni. Így múlt el a „légi veszély". 1978-ban a közeli „Halálkanyar" átépítésével együtt a régi híd mellé újabb, szélesebb és nagyobb terhelésű hidat építettek, a Zöldhidat pedig felrobbantották. Megszűnt a kráter is, mely a mostani híd alatt volt.

A Feketehíd 2012 őszén
Fotó: Nagy Dezső

A harmadik színes híd ma is megvan: a Tarna torkolata után 600 méterrel a Zagyván Jásztelek felé haladva valójában egy bürü, azaz egy olyan híd, mely csak a meder felett biztosítja az átkelést, s ha egy kicsit megemelkedik a vízszint, akkor átfolyik fölötte. Mivel itt a jászberényi határ Necső nevű határrésze átér a Zagyván a jákóhalmi-jásztelki oldalra, így valamikor korábban a berényi Kossuth tsz készítette ide a híd elődjét, hogy át tudjanak járni a földjükre anélkül, hogy akármelyik községen át kelljen menni. Később – valamikor a '80-as évek elején megerősítették: vasúti sín és talpfák felhasználásával megrakott teherautókat is elbír még ma is, pedig nem nagyon nyúltak hozzá azóta. S mivel az eredetileg kátránnyal kezelt híd fekete, innét a név. Magyarország vízi túra útvonalainál a Zagyva 58,6 folyamkilométerénél bürüként van jelölve.

Durbints sógor

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2013 június végén jelenik meg.
A kéziratokat és a fotókat elsősorban CD-n és e-mailen legkésőbb 2013. május 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO
A jász és kun települések honismereti lapja
Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai:
Kókai Magdolna, Faragó László, Bugyi Gábor
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@invitel.hu
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai előkészítés: ARTANDER Kft.
Nyomda: Signal-Print Kft. Jászberény
www.artander.hu – www.nyomdasz.hu